

ÚČETNICTVÍ PRO ÚZEMNÍ SAMOSPRÁVNÉ CELKY, PŘÍSPĚVKOVÉ ORGANIZACE A ORGANIZAČNÍ SLOŽKY STÁTU

aplikace v příkladech

MD

D

- **ÚČETNICTVÍ PRO STATISTIKU –
POMOCNÝ ANALYTICKÝ PŘEHLED**
- *výklad nových českých účetních standardů,
postupů účtování a účetních souvztažností
na příkladech*
- *specifika rozpočtových záležitostí
a finančního řízení vybraných
účetních jednotek*

Miroslav Máče

ÚČETNICTVÍ PRO ÚZEMNÍ SAMOSPRÁVNÉ CELKY, PŘÍSPĚVKOVÉ ORGANIZACE A ORGANIZAČNÍ SLOŽKY STÁTU

aplikace v příkladech

GRADA Publishing

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována ani šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude trestně stíháno.

Edice Účetnictví a daně

Ing. Miroslav Máče, CSc., Ph.D.

**Účetnictví pro územní samosprávné celky, příspěvkové organizace
a organizační složky státu**

Vydala Grada Publishing, a.s.

U Průhonu 22, Praha 7, jako svou 4638. publikaci

Realizace obálky Jan Dvořák

Sazba Antonín Plicka

Odpovědná redaktorka Ing. Milada Kmochová

Počet stran 640

První vydání, Praha 2012

Vytiskly Tiskárny Havlíčkův Brod, a. s.

© Grada Publishing, a.s., 2012

ISBN 978-80-247-3637-2 (tištěná verze)

ISBN 978-80-247-7574-6 (elektronická verze ve formátu PDF)

ISBN 978-80-247-7575-3 (elektronická verze ve formátu EPUB)

GRADA Publishing: tel. 234 264 401, fax 234 264 400, www.grada.cz

Obsah

Předmluva	13
ÚČETNICTVÍ PRO EVIDENCI	25
1. Účetnictví	27
1.1 Předmět účetnictví	27
1.2 Předpoklady a zásady účtování	27
1.3 Oceňování	29
1.4 Účetní veličiny	33
1.4.1 Aktiva	33
1.4.2 Závazky	34
1.4.3 Vlastní kapitál	34
1.4.4 Náklady	35
1.4.5 Výnosy	36
2. Účtování	38
2.1 Cíle účtování	38
2.2 Bilanční princip	38
2.3 Relační princip	44
2.3.1 Relace	44
2.3.2 Funkce	46
2.3.3 Relační algebra	51
2.3.4 Okruhy	53
3. Základy účetnictví	57
3.1 Účetní toky	57
3.2 Finanční účty	57
3.2.1 Pokladna	58
3.2.2 Účetní operace ve vztahu k bance	59
3.3 Zúčtovací vztahy	61
3.3.1 Pohledávky a závazky z obchodních závazkových vztahů	61
3.3.2 Pohledávky a závazky z pracovněprávních vztahů	62
3.3.3 Pohledávky a závazky vůči veřejným rozpočtům	63
3.3.4 Ostatní pohledávky a závazky	65
3.4 Náklady a výnosy	66
3.4.1 Náklady	66
3.4.2 Výnosy	67
3.5 Zásoby	68
3.5.1 Oceňování	68
3.5.2 Nakupované zásoby	69
3.5.3 Zásoby vlastní výroby	72
3.6 Dlouhodobý majetek	74
3.6.1 Oceňování	75
3.6.2 Dlouhodobý nehmotný a hmotný majetek	75
3.7 Účetní převody	80
3.7.1 Odpisy a oprávky	80
3.7.2 Rezervy	83
3.7.3 Opravné položky	84
3.7.4 Oceňovací rozdíly	85
3.7.5 Fondy	86

3.8 Akruální koncept a časové rozlišení	88
3.8.1 Náklady příštích období	89
3.8.2 Výnosy příštích období	89
3.8.3 Výdaje příštích období	89
3.8.4 Příjmy příštích období	90
4. Dodatek – Směrnice oběhu dokladů	92
PŘÍLOHA Č. 1	107
PŘÍLOHA Č. 2	108
PŘÍLOHA Č. 3	109
PŘÍLOHA Č. 4	110
ÚČTOVÁNÍ PŘÍSPĚVKOVÝCH ORGANIZACÍ	111
5. Investiční činnost	115
5.1 Pořízení dlouhodobého majetku	115
5.1.1 Dlouhodobý nehmotný majetek	115
5.1.2 Dlouhodobý hmotný majetek	120
5.2 Vyřazení dlouhodobého majetku	134
5.2.1 Vyřazení dlouhodobého nehmotného majetku	134
5.2.2 Vyřazení dlouhodobého hmotného majetku	135
5.3 Stárnutí dlouhodobého majetku	140
5.3.1 Odpisy	140
5.3.2 Opravné položky	143
5.3.3 Rezervy	143
5.3.4 Kurzové rozdíly	145
6. Provozní činnost	147
6.1 Materiál	147
6.2 Zásoby vlastní výroby	156
6.3 Zvířata	159
6.4 Zboží	161
6.4.1 Příjem zboží	161
6.4.2 Výdej zboží	164
6.5 Služby	166
6.5.1 Výdaje	167
6.5.2 Příjmy	170
6.6 Stárnutí oběžného majetku	173
6.6.1 Opravné položky	173
6.6.2 Rezervy	175
6.6.3 Kurzové rozdíly	176
7. Financování	177
7.1 Úvěry	177
7.2 Transfery	179
7.3 Fondy	183
7.3.1 Fond odměn	184
7.3.2 Rezervní fond	185
7.3.3 Fond reprodukce majetku	186
7.3.4 Fond kulturních a sociálních potřeb	187
8. Podrozvahové účty	191
9. Dodatek – Účetní okruhy	192
9.1 Okruhy činností účetní jednotky	192

9.2 Okruh běžného účtu	192
9.2.1 Rozpočtová skladba	192
9.2.2 Okruhy běžného účtu	195
9.3 Okruh majetku	196
9.4 Programová simulace účetnictví	197

ÚČTOVÁNÍ OBCÍ, MĚST A KRAJŮ **201**

10. Provozní činnost **203**

10.1 Běžné příjmy	203
10.1.1 Účtování o daňových příjmech – třída 1 rozpočtové skladby	203
10.1.2 Účtování o nedaňových příjmech – třída 2 rozpočtové skladby	205
10.2 Běžné výdaje	207

11. Investiční činnost **214**

11.1 Kapitálové výdaje	214
11.2 Kapitálové příjmy	216

12. Finanční činnost **220**

12.1 Cenné papíry	220
12.2 Úvěry	221
12.2.1 Úvěry přijaté na základní běžný účet	221
12.2.2 Úvěry čerpané přímo z úvěrového účtu	222
12.2.3 Účtování kontokorentu	223
12.3 Návrtné finanční výpomoci a půjčky	224
12.3.1 Přijaté návratné finanční výpomoci	224
12.3.2 Přijaté půjčky od občanů	225
12.3.3 Poskytnuté návratné finanční výpomoci obcím	226
12.3.4 Poskytnuté půjčky občanům	227
12.4 Leasing	227
12.5 Transfery	229
12.5.1 Přijaté transfery neprůtokové od právnických a fyzických osob	231
12.5.2 Přijaté transfery neprůtokové od obcí	231
12.5.3 Přijaté transfery neprůtokové od kraje	232
12.5.4 Přijaté transfery neprůtokové ze státního rozpočtu a státních fondů	234
12.5.5 Poskytnuté transfery neprůtokové právnickým a fyzickým osobám	245
12.5.6 Poskytnuté transfery neprůtokové vlastní příspěvkové organizaci	247
12.5.7 Poskytnuté transfery neprůtokové jiným obcím	248
12.5.8 Průtokové transfery kraje	250
12.5.9 Průtokové transfery státního rozpočtu a státních fondů	251
12.6 Fondy	252
12.6.1 Investiční činnost – Fond obnovy majetku	253
12.6.2 Provozní činnost – Fond obnovy majetku	254
12.6.3 Sociální činnost – Fond rozvoje bydlení	255
12.6.4 Sociální činnost – Sociální fond	258
12.6.5 Financování – Fond rozvoje bydlení	261
12.7 Rezervy a termínované vklady	264
12.8 Pokladna	270
12.8.1 Převod peněz mezi pokladnou a bankovním účtem	270
12.8.2 Příjmy do pokladny	271
12.8.3 Výdaje z pokladny	272

13. Časová závislost hodnoty majetku, pohledávek a závazků **273**

13.1 Odpisy	273
-------------	-----

13.1.1	Odpisování dlouhodobého majetku pořízeného z vlastních zdrojů	275
13.1.2	Odpisování dlouhodobého majetku pořízeného z dotace	276
13.1.3	Odpisování dlouhodobého majetku pořízeného darem	277
13.2	Opravné položky	281
13.2.1	Opravné položky k majetku	281
13.2.2	Opravné položky k pohledávkám	281
13.2.3	Odpis pohledávky	282
13.3	Přecenění majetku	283
13.3.1	Přecenění reálnou hodnotou dlouhodobého majetku	284
13.3.2	Přecenění reálnou hodnotou krátkodobého finančního majetku	286
13.4	Kurzové rozdíly	287
14.	Daně	288
14.1	Daň z příjmu	288
14.2	Daň z přidané hodnoty	289
14.2.1	Sledování obrátu u neplátce DPH	291
14.2.2	DPH na výstupu	291
14.2.3	DPH na vstupu – provozní činnost	292
14.2.4	DPH na vstupu – investiční činnost	293
14.2.5	Přenesená daňová povinnost – v provozní činnosti	295
14.2.6	Přenesená daňová povinnost – v investiční činnosti (metodika Gordic)	295
14.2.7	Úhrada daně	296
15.	DODATEK – Inventarizace	298
15.1	Provedení inventarizace	298
15.2	Inventarizace vybraných druhů majetku a závazků	301
15.3	Inventarizační činnosti	303
	ÚČETNÍ VÝKAZY REPORTING	305
16.	Výkazy a sestavy	307
17.	Rozvaha	308
18.	Výkaz zisku a ztráty	312
19.	Přehled o změnách vlastního kapitálu	315
20.	Přehled o peněžních tocích	316
20.1	Výkaz pro hodnocení plnění rozpočtu	317
20.2	Přehled o peněžních tocích	320
21.	DODATEK – sestavení přehledu o peněžních tocích dle metodiky firmy GORDIC	322
21.1	Principy konstrukce výkazu peněžních toků	322
21.2	Algoritmus nápočtu řádků	323
	KONSOLIDACE VE VEŘEJNÉ SPRÁVĚ	357
22.	Konsolidace územně správných celků	359
22.1	Mateřská a dceřiná společnost	359
22.2	Konsolidovaná účetní závěrka	359
22.3	Metody konsolidace	361

23. Přecenění a goodwill	362
23.1 Akvizice obchodních organizací	362
23.2 Akvizice příspěvkových organizací	364
24. Postupná konsolidace a dekonsolidace	367
24.1 Ekvivalence	367
24.2 Plná konsolidace	369
24.3 Dekonsolidace	372
25. Vyloučení vzájemných vztahů	374
25.1 Poskytnutí služeb mezi společnostmi ve skupině	374
25.2 Úpravy při prodeji zásob dceřiné společnosti	375
25.2.1 Spotřebovaná dodávka	375
25.2.2 Nespotřebovaná dodávka	375
25.3 Úpravy při prodeji majetku dceřiné společnosti	378
25.3.1 Prodej majetku	378
25.3.2 Odpisy po prodeji majetku	379
25.4 Úpravy při prodeji majetku mimo skupinu	380
25.5 Vyloučení opravné položky k pohledávkám ve skupině	381
25.6 Vyloučení přerozdělení zisku ve skupině	382
25.7 Úpravy při prodeji zásob mateřské společnosti	382
25.7.1 Spotřebovaná dodávka	382
25.7.2 Nespotřebovaná dodávka	383
25.8 Úpravy při prodeji majetku mateřské společnosti	384
25.9 Úpravy společností v ekvivalenci	385
25.10 Příklady zahrnující vnitroskupinové operace	385
26. Konsolidované výkazy ÚSC	391
27. Programová realizace konsolidace	406
27.1 Sběr dat a přecenění	406
27.2 Přepočet měny	407
27.3 Konsolidace investic	407
27.4 Zaúčtování eliminace	408
27.5 Realizace procesu konsolidace	408
CONTROLLING MANAŽERSKÉ ŘÍZENÍ VEŘEJNÉ SPRÁVY	409
28. Manažerské účetnictví nebo Controlling	411
29. Příjmy a výdaje veřejné správy	413
30. Cílově orientované rozpočtování	418
31. Výkonově orientované účetnictví	424
32. Odpovědnostně orientované účetnictví	427
33. Cílově orientované účetnictví	434
34. Finanční řízení organizace veřejného sektoru	437
35. Rozpočtový výhled	447
36. Programová realizace controllingu	450

ŘÍZENÍ LIKVIDITY A HODNOTY	453
37. Řízení hotovosti	455
37.1 Miller-Orrův model	455
37.2 Řízení úrovně stavu hotovosti	457
38. Jednokrokové řízení likvidity	458
38.1 Princip řízení likvidity	458
38.2 Očekávané výdaje	458
38.3 Očekávané příjmy	459
38.4 Plánování likvidity	461
39. Vícekrokové řízení likvidity	462
39.1 Horizont řízení	462
39.2 Hodnocení likvidity	462
39.3 Řízení likvidity	463
40. Projektové financování	465
41. Úvěrové financování	467
42. Programová realizace řízení likvidity	470
43. DODATEK – Průběžné odhadování	471
43.1 Bayesovský přístup k identifikaci parametrů modelu	471
43.2 Algoritmus identifikace parametrů modelu – LDFIL	473
43.3 Praktické použití procedury LDFIL	475
44. Rozpočtová pravidla územních rozpočtů	477
45. Rozpočtová skladba	478
46. Rozpočtový výhled	479
46.1 Rámcový rozpočtový výhled	479
46.2 Rozpočtový výhled podle oblastí činností	480
47. Finanční analýza	482
47.1 Klasická finanční analýza	482
47.2 Ukazatelé podle zákona č. 420/2004 Sb.	483
47.2.1 Podíl pohledávek na rozpočtu	483
47.2.2 Podíl závazků na rozpočtu	484
47.2.3 Podíl zastaveného majetku na celkovém majetku územního celku	484
48. Procesní analýza a řízení	485
49. Zachování majetku a kapitálu	488
49.1 Nominální zachování kapitálu	488
49.2 Reálné zachování majetku	489
49.3 Udržení substance	491
ÚČETNICTVÍ PRO ŘÍZENÍ	497
50. Vazby mezi účty	499
50.1 Účtování	499
50.2 Parametrizace vazeb mezi účty	500
50.3 Rozvaha a vazby mezi účty	502

51. Proforma rozvahy	503
52. Predikce účtů rozvahy	505
53. Řízení účtů rozvahy	510
54. Účetnictví v lineárním prostoru	514
54.1 Účetní lineární prostor	514
54.2 Lineární zobrazení v účetnictví	516
54.3 Účetní matice	517
54.4 Rozvaha bilineární formou	518
55. Finanční řízení účetní jednotky	521
55.1 Lineární diskretní systém	521
55.2 Účetní jednotka dynamickým systémem	522
55.3 Řízení účetních stavů	523
ÚČETNICTVÍ PRO STATISTIKU	531
56. Vybrané účty pro statistiku	533
56.1 PAP – pomocný analytický přehled	533
56.2 GAAP – všeobecně uznávané účetní zásady	549
56.2.1 Principy účtování Pomocného analytického přehledu	550
56.2.2 Účtování zboží, výrobků a služeb	551
56.2.3 Účtování nákladů a tržeb	552
56.2.4 Účtování rezerv a záloh	555
56.2.5 US GAAP a PAP	555
56.3 Účetní doklady pro statistiku	556
56.3.1 Rozšíření účetní věty	556
56.3.2 Rozšířené zaúčtování dokladu přes pomocný účet	556
56.3.3 Rozšíření účetního deníku o nový druh dokladu	559
57. Účtování provozní činnosti pro statistiku	562
57.1 Běžné příjmy	562
57.1.1 Účtování o daňových příjmech – třída 1 rozpočtové skladby	562
57.1.2 Účtování o nedaňových příjmech – třída 2 rozpočtové skladby	563
57.2 Běžné výdaje	565
58. Účtování investiční činnosti pro statistiku	571
58.1 Kapitálové výdaje	571
58.2 Kapitálové příjmy	573
58.3 Vyřazení majetku z účetní evidence	574
59. Účtování finanční činnosti pro statistiku	576
59.1 Cenné papíry	576
59.2 Úvěry	577
59.2.1 Úvěry přijaté na základní běžný účet	577
59.2.2 Úvěry čerpané přímo z úvěrového účtu	578
59.2.3 Účtování kontokorentu	578
59.3 Návrtné finanční výpomoci a půjčky	579
59.3.1 Přijaté návratné finanční výpomoci	579
59.3.2 Přijaté půjčky od občanů	580
59.3.3 Poskytnuté návratné finanční výpomoci obcím	581
59.3.4 Poskytnuté půjčky občanům	581
59.4 Leasing	582

59.5	Transfery	583
59.5.1	Přijaté transfery neprůtokové od právnických a fyzických osob	583
59.5.2	Přijaté transfery neprůtokové od obcí	584
59.5.3	Přijaté transfery neprůtokové od kraje	585
59.5.4	Přijaté transfery neprůtokové ze státního rozpočtu a státních fondů	586
59.5.5	Poskytnuté transfery neprůtokové právnickým a fyzickým osobám	596
59.5.6	Poskytnuté transfery neprůtokové vlastní příspěvkové organizaci	597
59.5.7	Poskytnuté transfery neprůtokové jiným obcím	598
59.5.8	Průtokové transfery kraje	599
59.5.9	Průtokové transfery státního rozpočtu a státních fondů	600
59.6	Fondy	601
59.6.1	Investiční činnost – Fond obnovy majetku	601
59.6.2	Provozní činnost – Fond obnovy majetku	602
59.6.3	Sociální činnost – Fond rozvoje bydlení	603
59.6.4	Sociální činnost – Sociální fond	605
59.6.5	Financování – Fond rozvoje bydlení	607
59.7	Rezervy a termínované vklady	609
59.8	Pokladna	613
59.8.1	Převod peněz mezi pokladnou a bankovním účtem	613
59.8.2	Příjmy do pokladny	614
59.8.3	Výdaje z pokladny	615
60.	Časová závislost hodnoty majetku, pohledávek a závazků	616
60.1	Odpisy	616
60.1.1	Odpisování dlouhodobého majetku pořízeného z vlastních zdrojů	616
60.1.2	Odpisování dlouhodobého majetku pořízeného z dotace	616
60.1.3	Odpisování dlouhodobého majetku pořízeného darem	617
60.2	Opravné položky	618
60.2.1	Opravné položky k majetku	618
60.2.2	Opravné položky k pohledávkám	618
60.2.3	Odpis pohledávky	619
60.3	Přecenění majetku	620
60.3.1	Přecenění reálnou hodnotou dlouhodobého majetku	620
60.3.2	Přecenění reálnou hodnotou krátkodobého finančního majetku	621
60.4	Kurzové rozdíly	622
61.	Daně	624
61.1	Daň z příjmu	624
61.2	Daň z přidané hodnoty	625
61.2.1	Sledování obratu u neplátce DPH	625
61.2.2	DPH na výstupu	626
61.2.3	DPH na vstupu – provozní činnost	627
61.2.4	DPH na vstupu – investiční činnost	628
61.2.5	Přenesená daňová povinnost – v provozní činnosti	629
61.2.6	Přenesená daňová povinnost – v investiční činnosti (metodika Gordic)	630
61.2.7	Úhrada daně	631
Literatura		632

Předmluva

Poté, co jsem se před rokem seznámil s knihou Miroslava Máčeho „Účetnictví pro územní samosprávné celky, příspěvkové organizace a organizační složky státu 2010“, požádal jsem ho, aby knihu podstatně pozměnil tak, aby odrážela nejen nově vydané předpisy v oblasti účetnictví, ale i vývoj v metodické oblasti firmy Gordic.

Předně musím uvítat snahu autora matematizovat účetnictví. Již více než dvacet let prosazují, aby účetnictví svou formou vycházelo ze základů přírodních a technických věd a obsahem zůstalo vědou společenskou. Tento můj názor autor vyjádřil již na začátku knihy v kapitole „Relační princip“ a dokončil na konci knihy v kapitole „Účetnictví v lineárním prostoru“. Jen zavedením vyšší matematiky do účetnictví lze využít mnohé poznatky z technické kybernetiky, kterou jsem kdysi studoval.

Aby kniha byla potřebná pro praxi, musí obsahovat příklady účtování. Jde o metodickou pomoc, kterou nabízí i firma Gordic. Proto jsem přijal s povděkem více než 360 stran příkladů na účtování. Firma Gordic vždy odkrývala své metodické postupy široké veřejnosti. Proto je v knize uveden plný algoritmus sestavení „Přehledu o peněžních tocích“. Neznám literaturu, která by tento algoritmus s vysvětlením prezentovala tak, aby jej uživatelé pochopili.

V budoucích letech před námi stojí problém konsolidace účetních výkazů. Přestože konkrétní pravidla konsolidace nejsou zveřejněna, autor se snaží vysvětlit obecná pravidla konsolidace na četných příkladech. Z tohoto výkladu je i patrný vývoj v této oblasti ve firmě Gordic. Nově je také firmou Gordic nabízeno, zejména krajským úřadům, manažerské účetnictví. Autor popsal základní přístupy k manažerskému řízení, které lze u každého uživatele modifikovat dle jeho potřeb.

V blízké budoucnosti bude potřebné, aby účetní jednotky uměly řídit svou likviditu a prokazovaly, že svou činností neztrácejí svou ekonomickou hodnotu. Firma Gordic je schopna nabídnout řešení této problematiky na základě popsaných řešení uvedených v této knize. V poslední části knihy nazvané „Účetnictví pro řízení“ autor posadil účetnictví do oblasti kybernetiky. Nejspíš jde autorovi o výzvu, která, pokud by byla přijata, může být realizována firmou Gordic.

Na úplný závěr bylo přidáno účetnictví pro statistiku. Jedná se zejména o tvorbu „Pomocného analytického přehledu“ pro potřeby Eurostatu. Jde o problematiku, která je spojena s principy angloamerického účetnictví tzv. US GAAPu, proto není v současnosti zcela jasná její praktická realizace.

Na závěr bych chtěl ocenit autorovu snahu přiblížit vývoj v oblasti metodiky ve firmě Gordic široké veřejnosti. Přestože kniha je trochu obtížnější, tím myslím, že není dobrým čtením před spaním, může být i praktickou pomůckou nejen příznivcům firmy Gordic, jejím konkurentům, ale zejména široké veřejnosti, která se zabývá účetnictvím.

Ing. Jaromír Řezáč
generální ředitel firmy Gordic

Každá řádná kniha účetnictví musí začít účtovou osnovou.

V našem případě tomu nemůže být jinak.

Směrná účtová osnova 2012

Číslo a název syntetického účtu, popřípadě účtové třídy	U ... ÚSC P ... PO O ... OSS F ... fondy
Účtová třída 0 – Dlouhodobý majetek	
Účtová skupina 01 – Dlouhodobý nehmotný majetek	
012 – Nehmotné výsledky výzkumu a vývoje (072, 151)	Ú - P - O - F
013 – Software (073, 152)	Ú - P - O - F
014 – Ocenitelná práva (074, 153)	Ú - P - O - F
015 – Povolenky na emise a preferenční limity (154)	Ú - P - O - F
018 – Drobný dlouhodobý nehmotný majetek (078)	Ú - P - O - F
019 – Ostatní dlouhodobý nehmotný majetek (079, 156)	Ú - P - O - F
Účtová skupina 02 – Dlouhodobý hmotný majetek odpisovaný	
021 – Stavby (081, 163)	Ú - P - O - F
022 – Samostatné movité věci a soubory movitých věcí (082, 164)	Ú - P - O - F
025 – Pěstitelské celky trvalých porostů (085, 165)	Ú - P - O - F
028 – Drobný dlouhodobý hmotný majetek (088, 166)	Ú - P - O - F
029 – Ostatní dlouhodobý hmotný majetek (089, 167)	Ú - P - O - F
Účtová skupina 03 – Dlouhodobý hmotný majetek neodpisovaný	
031 – Pozemky (161)	Ú - P - O - F
032 – Kulturní předměty (162)	Ú - P - O - F
Účtová skupina 04 – Nedokončený a pořizovaný dlouhodobý majetek	
041 – Nedokončený dlouhodobý nehmotný majetek	Ú - P - O - F
042 – Nedokončený dlouhodobý hmotný majetek (168)	Ú - P - O - F
043 – Pořizovaný dlouhodobý finanční majetek (177)	Ú - - O - F
044 – Uspořádací účet technického zhodnocení dlouhodobého nehmotného majetku	Ú - P - O - F
045 – Uspořádací účet technického zhodnocení dlouhodobého hmotného majetku	Ú - P - O - F
Účtová skupina 05 – Poskytnuté zálohy na dlouhodobý nehmotný a hmotný majetek	
051 – Poskytnuté zálohy na dlouhodobý nehmotný majetek	Ú - P - O - F
052 – Poskytnuté zálohy na dlouhodobý hmotný majetek	Ú - P - O - F
053 – Poskytnuté zálohy na dlouhodobý finanční majetek	Ú - - O -
Účtová skupina 06 – Dlouhodobý finanční majetek	
061 – Majetkové účasti v osobách s rozhodujícím vlivem (171)	Ú - P - O -
062 – Majetkové účasti v osobách s podstatným vlivem (172)	Ú - P - O -
063 – Dluhové cenné papíry držené do splatnosti (173)	Ú - P - O -
067 – Dlouhodobé půjčky (175)	Ú - - O - F
068 – Termínované vklady dlouhodobé	Ú - P - O - F
069 – Ostatní dlouhodobý finanční majetek (176)	Ú - P - O -
Účtová skupina 07 – Oprávky k dlouhodobému nehmotnému majetku	
072 – Oprávky k nehmotným výsledkům výzkumu a vývoje (012)	Ú - P - O - F
073 – Oprávky k software (013)	Ú - P - O - F
074 – Oprávky k ocenitelným právům (014)	Ú - P - O - F
078 – Oprávky k drobnému dlouhodobému nehmotnému majetku (018)	Ú - P - O - F
079 – Oprávky k ostatnímu dlouhodobému nehmotnému majetku (019)	Ú - P - O - F

Směrná účtová osnova 2012

Číslo a název syntetického účtu, popřípadě účtové třídy	U ... ÚSC P ... PO O ... OSS F ... fondy
Účtová skupina 08 – Oprávky k dlouhodobému hmotnému majetku	
081 – Oprávky ke stavbám (021)	Ú - P - O - F
082 – Oprávky k samostatným movitým věcem a souborům movitých věcí (022)	Ú - P - O - F
085 – Oprávky k pěstitelským celkům trvalých porostů (025)	Ú - P - O - F
088 – Oprávky k drobnému dlouhodobému hmotnému majetku (028)	Ú - P - O - F
089 – Oprávky k ostatnímu dlouhodobému hmotnému majetku (029)	Ú - P - O - F
Účtová třída 1 – Zásoby a opravné položky	
Účtová skupina 11 – Materiál	
111 – Pořízení materiálu	Ú - P - O - F
112 – Materiál na skladě (181)	Ú - P - O - F
119 – Materiál na cestě	Ú - P - O - F
Účtová skupina 12 – Zásoby vlastní výroby	
121 – Nedokončená výroba (182)	Ú - P - O - F
122 – Polotovary vlastní výroby (183)	Ú - P - O - F
123 – Výrobky (184)	Ú - P - O - F
Účtová skupina 13 – Zboží	
131 – Pořízení zboží	Ú - P - O - F
132 – Zboží na skladě (185)	Ú - P - O - F
138 – Zboží na cestě	Ú - P - O - F
139 – Ostatní zásoby (186)	Ú - P - O - F
Účtová skupina 14 – Opravné položky k dlouhodobým pohledávkám	
142 – Opravné položky k poskytnutým návratným finančním výpomocem dlouhodobým (462)	Ú - P - O - F
144 – Opravné položky k dlouhodobým pohledávkám z postoupených úvěrů (464)	Ú - P - O - F
146 – Opravné položky k dlouhodobým pohledávkám z ručení (466)	Ú - - O -
149 – Opravné položky k ostatním dlouhodobým pohledávkám (469)	Ú - P - O - F
Účtová skupina 15 – Opravné položky k dlouhodobému nehmotnému majetku	
151 – Opravné položky k nehmotným výsledkům výzkumu a vývoje (012)	Ú - P - O - F
152 – Opravné položky k software (013)	Ú - P - O - F
153 – Opravné položky k ocenitelným právům (014)	Ú - P - O - F
154 – Opravné položky k povolenkám na emise a preferenčním limitům (015)	Ú - P - O - F
156 – Opravné položky k ostatnímu dlouhodobému nehmotnému majetku (019)	Ú - P - O - F
157 – Opravné položky k nedokončenému dlouhodobému nehmotnému majetku (041)	Ú - P - O - F
Účtová skupina 16 – Opravné položky k dlouhodobému hmotnému majetku	
161 – Opravné položky k pozemkům (031)	Ú - P - O - F
162 – Opravné položky ke kulturním předmětům (032)	Ú - P - O - F
163 – Opravné položky ke stavbám (021)	Ú - P - O - F
164 – Opravné položky k samostatným movitým věcem a souborům movitých věcí (022)	Ú - P - O - F
165 – Opravné položky k pěstitelským celkům trvalých porostů (025)	Ú - P - O - F
167 – Opravné položky k ostatnímu dlouhodobému hmotnému majetku (029)	Ú - P - O - F
168 – Opravné položky k nedokončenému dlouhodobému hmotnému majetku (042)	Ú - P - O - F
Účtová skupina 17 – Opravné položky k dlouhodobému finančnímu majetku	
171 – Opravné položky k majetkovým účastem v osobách s rozhodujícím vlivem (061)	Ú - P - O -
172 – Opravné položky k majetkovým účastem v osobách s podstatným vlivem (062)	Ú - P - O -
173 – Opravné položky k dluhovým cenným papírům drženým do splatnosti (063)	Ú - P - O -

Směrná účtová osnova 2012

Číslo a název syntetického účtu, popřípadě účtové třídy	U ... ÚSC P ... PO O ... OSS F ... fondy
175 – Opravné položky k dlouhodobým půjčkám (067)	Ú- - O- F
176 – Opravné položky k ostatnímu dlouhodobému finančnímu majetku (069)	Ú- P- O- -
177 – Opravné položky k pořízovanému dlouhodobému finančnímu majetku (043)	Ú- - O- F
Účtová skupina 18 – Opravné položky k zásobám	
181 – Opravné položky k materiálu (112)	Ú- P- O- F
182 – Opravné položky k nedokončené výrobě (121)	Ú- P- O- F
183 – Opravné položky k polotovarům vlastní výroby (122)	Ú- P- O- F
184 – Opravné položky k výrobkům (123)	Ú- P- O- F
185 – Opravné položky ke zboží (132)	Ú- P- O- F
186 – Opravné položky k ostatním zásobám (139)	Ú- P- O- F
Účtová skupina 19 – Opravné položky ke krátkodobým pohledávkám	
191 – Opravné položky k směnkám k inkasu (312)	Ú- - O- -
192 – Opravné položky k jiným pohledávkám z hlavní činnosti ((315)	Ú- P- O- F
193 – Opravné položky k poskytnutým návratným finančním výpomocím krátkodobým (316)	Ú- P- O- F
194 – Opravné položky k odběratelům (311)	Ú- P- O- F
195 – Opravné položky ke krátkodobým pohledávkám z postoupených úvěrů (317)	Ú- - O- F
196 – Opravné položky k pohledávkám z titulu daní a obdobných dávek (318)	Ú- - O- -
197 – Opravné položky k pohledávkám za účastníky sdružení (351)	Ú- P- O- -
198 – Opravné položky ke krátkodobým pohledávkám z ručení (361)	Ú- - O- F
199 – Opravné položky k ostatním krátkodobým pohledávkám (377)	Ú- P- O- F
Účtová třída 2 – Účty rozpočtového hospodaření, krátkodobý finanční majetek a krátkodobé úvěry a půjčky	
Účtová skupina 22 – Bankovní účty organizačních složek státu a běžné účty st. fondů	
222 – Příjmový účet organizačních složek státu	- - O- -
223 – Zvláštní výdajový účet	- - O- -
224 – Běžné účty státních fondů	- - - F
225 – Běžné účty fondů organizačních složek státu	- - O- -
227 – Účet hospodaření státního rozpočtu	MFČR
Účtová skupina 23 – Bankovní účty územních samosprávných celků	
231 – Základní běžný účet územních samosprávných celků	Ú- - -
236 – Běžné účty fondů územních samosprávných celků (419)	Ú- - -
Účtová skupina 24 – Ostatní bankovní účty	
241 – Běžný účet	Ú- P- O- F
243 – Běžný účet FKSP	- P- O- F
244 – Termínované vklady krátkodobé	Ú- P- O- F
245 – Jiné běžné účty (419)	Ú- P- O- F
247 – Účty spravovaných prostředků	- - O- -
248 – Souhrnné účty	- - O- -
249 – Účty pro sdílení daní a pro dělenou správu	- - O- -
Účtová skupina 25 – Krátkodobý finanční majetek	
251 – Majetkové cenné papíry k obchodování	Ú- P- O- F
253 – Dluhové cenné papíry k obchodování	Ú- P- O- -
256 – Jiné cenné papíry	Ú- P- O- -

Směrná účtová osnova 2012

Číslo a název syntetického účtu, popřípadě účtové třídy	U ... ÚSC P ... PO O ... OSS F ... fondy
Účtová skupina 26 – Peníze	
261 – Pokladna	Ú - P - O - F
262 – Peníze na cestě	Ú - P - O - F
263 – Ceniny	Ú - P - O - F
Účtová skupina 28 – Krátkodobé úvěry a půjčky	
281 – Krátkodobé úvěry	Ú - P - O - F
282 – Eskontované krátkodobé dluhopisy (směnky)	Ú - - O -
283 – Vydané krátkodobé dluhopisy	Ú - - O -
289 – Jiné krátkodobé půjčky	Ú - P - O - F
Účtová třída 3 – Zúčtovací vztahy	
Účtová skupina 31 – Krátkodobé pohledávky	
311 – Odběratelé (194)	Ú - P - O - F
312 – Směnky k inkasu (191)	Ú - - O -
313 – Pohledávky za eskontované cenné papíry	Ú - - O -
314 – Krátkodobé poskytnuté zálohy	Ú - P - O - F
315 – Jiné pohledávky z hlavní činnosti (192)	Ú - P - O - F
316 – Poskytnuté návratné finanční výpomoci krátkodobé (193)	Ú - P - O - F
317 – Krátkodobé pohledávky z postoupených úvěrů (195)	Ú - - O - F
318 – Pohledávky z titulu daní a obdobných dávek (196)	Ú - - O -
319 – Pohledávky ze sdílených daní	Ú - - O - F
Účtová skupina 32 – Krátkodobé závazky	
321 – Dodavatelé	Ú - P - O - F
322 – Směnky k úhradě	Ú - - O -
323 – Závazky z dávek sociálního zabezpečení	- - O -
324 – Krátkodobé přijaté zálohy	Ú - P - O - F
325 – Závazky z dělené správy a kaucí	Ú - - O -
326 – Přijaté návratné finanční výpomoci krátkodobé	Ú - P - O - F
327 – Přijaté zálohy daní	Ú - - O -
328 – Závazky z výběru daní	- - O -
329 – Závazky ze sdílených daní	- - O -
Účtová skupina 33 – Zúčtování se zaměstnanci a institucemi	
331 – Zaměstnanci	Ú - P - O - F
333 – Jiné závazky vůči zaměstnancům	Ú - P - O - F
335 – Pohledávky za zaměstnanci	Ú - P - O - F
336 – Zúčtování s institucemi sociálního zabezpečení a zdravotního pojištění	Ú - P - O - F
Účtová skupina 34 – Zúčtování daní, dotací a ostatní zúčtování	
341 – Daň z příjmů	Ú - P - O - F
342 – Jiné přímé daně	Ú - P - O - F
343 – Daň z přidané hodnoty	Ú - P - O - F
344 – Jiné daně a poplatky	Ú - P - O - F
345 – Závazky k osobám mimo vybrané vládní instituce	Ú - P - O - F
346 – Pohledávky za vybranými ústředními vládními institucemi	Ú - P - O - F
347 – Závazky k vybraným ústředním vládním institucím	Ú - P - O - F

Směrná účtová osnova 2012

Číslo a název syntetického účtu, popřípadě účtově třídy	U ... ÚSC P ... PO O ... OSS F ... fondy
348 – Pohledávky za vybranými místními vládními institucemi	Ú - P - O - F
349 – Závazky k vybraným místním vládním institucím	Ú - P - O - F
Účtová skupina 35 – Pohledávky a závazky k účastníkům sdružení	
351 – Pohledávky za účastníky sdružení (197)	Ú - P - O -
352 – Závazky k účastníkům sdružení	Ú - P - O -
Účtová skupina 36 – Pohledávky a závazky z ručení a finančních operací	
361 – Krátkodobé pohledávky z ručení (198)	Ú - - O - F
362 – Krátkodobé závazky z ručení	Ú - - O -
363 – Pevné termínové operace a opce	Ú - - O -
364 – Závazky z neukončených finančních operací	- - O -
365 – Pohledávky z finančního zajištění	Ú - - O -
366 – Závazky z finančního zajištění	Ú - - O -
367 – Pohledávky z vydaných dluhopisů	Ú - - O -
368 – Závazky z upsaných nesplacených cenných papírů a podílů	Ú - - O -
Účtová skupina 37 – Jiné krátkodobé pohledávky a závazky	
371 – Krátkodobé pohledávky z nástrojů spolufinancovaných ze zahraničí	Ú - P - O - F
372 – Krátkodobé závazky z nástrojů spolufinancovaných ze zahraničí	Ú - P - O - F
373 – Poskytnuté zálohy na transfery	Ú - P - O - F
374 – Krátkodobé přijaté zálohy na transfery	Ú - P - O - F
377 – Ostatní krátkodobé pohledávky (199)	Ú - P - O - F
378 – Ostatní krátkodobé závazky	Ú - P - O - F
Účtová skupina 38 – Přechodné účty aktiv a pasiv	
381 – Náklady příštích období	Ú - P - O - F
383 – Výdaje příštích období	Ú - P - O - F
384 – Výnosy příštích období	Ú - P - O - F
385 – Příjmy příštích období	Ú - P - O - F
388 – Dohadné účty aktivní	Ú - P - O - F
389 – Dohadné účty pasivní	Ú - P - O - F
Účtová skupina 39 – Vnitřní zúčtování a vyrovnávací účty	
395 – Vnitřní zúčtování	Ú - P - O - F
396 – Spojovací účet při sdružení	Ú - P - O - F
Účtová třída 4 – Jmění, fondy, výsledek hospodaření, rezervy, dlouhodobé závazky a pohledávky, závěrečné účty a zvláštní zúčtování	
Účtová skupina 40 – Jmění účetní jednotky a upravující položky	
401 – Jmění účetní jednotky	Ú - P - O - F
402 – Fond privatizace	- - O -
403 – Transfery na pořízení dlouhodobého majetku	Ú - P - - F
404 – Agregované příjmy a výdaje minulých let	- - O -
405 – Kursové rozdíly	Ú - P - O - F
406 – Oceňovací rozdíly při změně metody	Ú - P - O - F
407 – Jiné oceňovací rozdíly	Ú - P - O - F
408 – Opravy chyb minulých období	Ú - P - O - F
Účtová skupina 41 – Fondy účetní jednotky	
411 – Fond odměn	- P - -

Směrná účtová osnova 2012

Číslo a název syntetického účtu, popřípadě účtové třídy	U ... ÚSC P ... PO O ... OSS F ... fondy
412 – Fond kulturních a sociálních potřeb	- P-O - F
413 – Rezervní fond tvořený ze zlepšeného výsledku hospodaření	- P-O -
414 – Rezervní fond z ostatních titulů	- P-O -
416 – Fond reprodukce majetku, investiční fond	- P- -
419 – Ostatní fondy	Ú-P-O-F
Účtová skupina 43 – Výsledky hospodaření	
431 – Výsledek hospodaření ve schvalovacím řízení	Ú-P-O-F
432 – Nerozdělený zisk, neuhrazená ztráta minulých let	Ú-P-O-F
Účtová skupina 44 – Rezervy	
441 – Rezervy	Ú-P-O-F
Účtová skupina 45 – Dlouhodobé závazky	
451 – Dlouhodobé úvěry	Ú-P-O-F
452 – Přijaté návratné finanční výpomoci dlouhodobé	Ú-P-O-F
453 – Dlouhodobé závazky z vydaných dluhopisů	Ú- -O-
455 – Dlouhodobé přijaté zálohy	Ú-P-O-F
456 – Dlouhodobé závazky z ručení	Ú- -O-
457 – Dlouhodobé směnky k úhradě	Ú- -O-
458 – Dlouhodobé závazky z nástrojů spolufinancovaných ze zahraničí	Ú-P-O-F
459 – Ostatní dlouhodobé závazky	Ú-P-O-F
Účtová skupina 46 – Dlouhodobé pohledávky	
462 – Poskytnuté návratné finanční výpomoci dlouhodobé (142)	Ú-P-O-F
464 – Dlouhodobé pohledávky z postoupených úvěrů (144)	Ú-P-O-F
465 – Dlouhodobé poskytnuté zálohy	Ú-P-O-F
466 – Dlouhodobé pohledávky z ručení (146)	Ú-P-O-
468 – Dlouhodobé pohledávky z nástrojů spolufinancovaných ze zahraničí	Ú-P-O-F
469 – Ostatní dlouhodobé pohledávky (149)	Ú-P-O-F
Účtová skupina 47 – Dlouhodobé zálohy na transfery	
471 – Dlouhodobé poskytnuté zálohy na transfery	Ú-P-O-F
472 – Dlouhodobé přijaté zálohy na transfery	Ú-P-O-F
Účtová skupina 49 – Závěrkové účty a zvláštní zúčtování	
491 – Počáteční účet rozvahový	Ú-P-O-F
492 – Konečný účet rozvahový	Ú-P-O-F
493 – Výsledek hospodaření běžného účetního období	Ú-P-O-F
499 – Zúčtování na základě zvláštních předpisů	- -O-
Účtová třída 5 – Náklady	
Účtová skupina 50 – Spotřebované nákupy	
501 – Spotřeba materiálu	Ú-P-O-F
502 – Spotřeba energie	Ú-P-O-F
503 – Spotřeba jiných neskladovatelných dodávek	Ú-P-O-F
504 – Prodané zboží	Ú-P-O-F
506 – Aktivace dlouhodobého majetku	Ú-P-O-F
507 – Aktivace oběžného majetku	Ú-P-O-F
508 – Změna stavu zásob vlastní výroby	Ú-P-O-F

Směrná účtová osnova 2012

Číslo a název syntetického účtu, popřípadě účtové třídy	U ... ÚSC P ... PO O ... OSS F ... fondy
Účtová skupina 51 – Služby	
511 – Opravy a udržování	Ú - P - O - F
512 – Cestovné	Ú - P - O - F
513 – Náklady na reprezentaci	Ú - P - O - F
516 – Aktivace vnitroorganizačních služeb	Ú - P - O - F
518 – Ostatní služby	Ú - P - O - F
Účtová skupina 52 – Osobní náklady	
521 – Mzdové náklady	Ú - P - O - F
524 – Zákonné sociální pojištění	Ú - P - O - F
525 – Jiné sociální pojištění	Ú - P - O - F
527 – Zákonné sociální náklady	Ú - P - O - F
528 – Jiné sociální náklady	Ú - P - O - F
Účtová skupina 53 – Daně a poplatky	
531 – Daň silniční	Ú - P - O - F
532 – Daň z nemovitostí	Ú - P - O - F
538 – Jiné daně a poplatky	Ú - P - O - F
539 – Vratky daní z nadměrných odpočtů	- - O -
Účtová skupina 54 – Ostatní náklady	
541 – Smluvní pokuty a úroky z prodlení	Ú - P - O - F
542 – Jiné pokuty a penále	Ú - P - O - F
543 – Dary	Ú - P - O - F
544 – Prodaný materiál	Ú - P - O - F
547 – Manka a škody	Ú - P - O - F
548 – Tvorba fondů	Ú - P - O - F
549 – Ostatní náklady z činnosti	Ú - P - O - F
Účtová skupina 55 – Odpisy, rezervy a opravné položky	
551 – Odpisy dlouhodobého majetku	Ú - P - O - F
552 – Prodaný dlouhodobý nehmotný majetek	Ú - P - O - F
553 – Prodaný dlouhodobý hmotný majetek	Ú - P - O - F
554 – Prodané pozemky	Ú - P - O - F
555 – Tvorba a zúčtování rezerv	Ú - P - O - F
556 – Tvorba a zúčtování opravných položek	Ú - P - O - F
557 – Náklady z vyřazených pohledávek	Ú - P - O - F
558 – Náklady z drobného dlouhodobého majetku	Ú - P - O - F
Účtová skupina 56 – Finanční náklady	
561 – Prodané cenné papíry a podíly	Ú - P - O - F
562 – Úroky	Ú - P - O - F
563 – Kurzové ztráty	Ú - P - O - F
564 – Náklady z přecenění reálnou hodnotou	Ú - P - O - F
569 – Ostatní finanční náklady	Ú - P - O - F
Účtová skupina 57 – Náklady na transfery	
571 – Náklady vybraných ústředních vládních institucí na transfery	- P - O - F
572 – Náklady vybraných místních vládních institucí na transfery	Ú - P - -

Směrná účtová osnova 2012

Číslo a název syntetického účtu, popřípadě účtové třídy	U ... ÚSC P ... PO O ... OSS F ... fondy
Účtová skupina 58 – Náklady ze sdílených daní	
581 – Náklady ze sdílené daně z příjmů fyzických osob	- -O-
582 – Náklady ze sdílené daně z příjmů právnických osob	- -O-
584 – Náklady ze sdílené daně z přidané hodnoty	- -O-
585 – Náklady ze sdílených spotřebních daní	- -O-
586 – Náklady z ostatních sdílených daní a poplatků	- -O-
Účtová skupina 59 – Daň z příjmů	
591 – Daň z příjmů	Ú-P-O-F
595 – Dodatečné odvody daně z příjmů	Ú-P-O-F
Účtová třída 6 – Výnosy	
Účtová skupina 60 – Výnosy z vlastních výkonů a zboží	
601 – Výnosy z prodeje vlastních výrobků	Ú-P-O-F
602 – Výnosy z prodeje služeb	Ú-P-O-F
603 – Výnosy z pronájmu	Ú-P-O-F
604 – Výnosy z prodaného zboží	Ú-P-O-F
605 – Výnosy ze správních poplatků	Ú- -O-
606 – Výnosy z místních poplatků	Ú- - -
607 – Výnosy ze soudních poplatků	- -O-
609 – Jiné výnosy z vlastních výkonů	Ú-P-O-F
Účtová skupina 63 – Výnosy z daní a poplatků	
631 – Výnosy z daně z příjmů fyzických osob	- -O-
632 – Výnosy z daně z příjmů právnických osob	- -O-
633 – Výnosy ze sociálního pojištění	- -O-
634 – Výnosy z daně z přidané hodnoty	- -O-
635 – Výnosy ze spotřebních daní	- -O-F
636 – Výnosy z majetkových daní	- -O-
637 – Výnosy z energetických daní	- -O-F
638 – Výnosy z daně silniční	- - -F
639 – Výnosy z ostatních daní a poplatků	- -O-F
Účtová skupina 64 – Ostatní výnosy	
641 – Smluvní pokuty a úroky z prodlení	Ú-P-O-F
642 – Jiné pokuty a penále	Ú-P-O-F
643 – Výnosy z vyřazených pohledávek	Ú-P-O-F
644 – Výnosy z prodeje materiálu	Ú-P-O-F
645 – Výnosy z prodeje dlouhodobého nehmotného majetku	Ú-P-O-F
646 – Výnosy z prodeje dlouhodobého hmotného majetku kromě pozemků	Ú-P-O-F
647 – Výnosy z prodeje pozemků	Ú-P-O-F
648 – Čerpání fondů	Ú-P-O-F
649 – Ostatní výnosy z činnosti	Ú-P-O-F
Účtová skupina 66 – Finanční výnosy	
661 – Výnosy z prodeje cenných papírů a podílů	Ú-P-O-F
662 – Úroky	Ú-P-O-F
663 – Kursové zisky	Ú-P-O-F

Směrná účtová osnova 2012

<i>Číslo a název syntetického účtu, popřípadě účtové třídy</i>	<i>U ... ÚSC P ... PO O ... OSS F ... fondy</i>
664 – Výnosy z přecenění reálnou hodnotou	Ú - P - O - F
665 – Výnosy z dlouhodobého finančního majetku	Ú - - O - F
669 – Ostatní finanční výnosy	Ú - P - O - F
Účtová skupina 67 – Výnosy z transferů	
671 – Výnosy vybraných ústředních vládních institucí z transferů	- P - O - F
672 – Výnosy vybraných místních vládních institucí z transferů	Ú - P - -
Účtová skupina 68 – Výnosy ze sdílených daní	
681 – Výnosy ze sdílené daně z příjmů fyzických osob	U - - O - F
682 – Výnosy ze sdílené daně z příjmů právnických osob	U - - O - F
684 – Výnosy ze sdílené daně z přidané hodnoty	U - - O - F
685 – Výnosy ze sdílených spotřebních daní	U - - O - F
686 – Výnosy ze sdílených majetkových daní	U - - O - F
688 – Výnosy z ostatních sdílených daní a poplatků	U - - O - F
Účtová třída 7 – Vnitroorganizační účetnictví (obsah těchto účtových tříd si určí sama účetní jednotka)	
Účtová třída 8 – Vnitroorganizační účetnictví (obsah těchto účtových tříd si určí sama účetní jednotka)	
Účtová třída 9 – Podrozvahové účty	
Účtová skupina 90 – Majetek účetní jednotky	
901 – Jiný drobný dlouhodobý nehmotný majetek	
902 – Jiný drobný dlouhodobý hmotný majetek	Ú - P - O - F
903 – Ostatní majetek	Ú - P - O - F
Účtová skupina 91 – Odepsané pohledávky a závazky	
911 – Odepsané pohledávky	Ú - P - O - F
912 – Odepsané závazky	Ú - P - O - F
Účtová skupina 92 – Podmíněné pohledávky z důvodu užívání majetku jinou osobou	
921 – Krátkodobé podmíněné pohledávky z důvodu úplatného užívání majetku jinou osobou	Ú - P - O - F
922 – Dlouhodobé podmíněné pohledávky z důvodu úplatného užívání majetku jinou osobou	Ú - P - O - F
923 – Krátkodobé podmíněné pohledávky z důvodu užívání majetku jinou osobou na základě smlouvy o výpůjčce	Ú - P - O - F
924 – Dlouhodobé podmíněné pohledávky z důvodu užívání majetku jinou osobou na základě smlouvy o výpůjčce	Ú - P - O - F
925 – Krátkodobé podmíněné pohledávky z důvodu užívání majetku jinou osobou z jiných důvodů	Ú - P - O - F
926 – Dlouhodobé podmíněné pohledávky z důvodu užívání majetku jinou osobou z jiných důvodů	Ú - P - O - F
Účtová skupina 93, 94 a 95 – Další podmíněné pohledávky a ostatní podmíněná aktiva	
931 – Krátkodobé podmíněné pohledávky ze smluv o prodeji dlouhodobého majetku	Ú - P - O - F
932 – Dlouhodobé podmíněné pohledávky ze smluv o prodeji dlouhodobého majetku	Ú - P - O - F
933 – Krátkodobé podmíněné pohledávky z jiných smluv	Ú - P - O - F
934 – Dlouhodobé podmíněné pohledávky z jiných smluv	Ú - P - O - F
939 – Krátkodobé podmíněné pohledávky z nástrojů spolufinancovaných ze zahraničí	Ú - P - O - F
941 – Dlouhodobé podmíněné pohledávky z nástrojů spolufinancovaných ze zahraničí	Ú - P - O - F
942 – Krátkodobé podmíněné pohledávky ze vztahu k jiným zdrojům	Ú - P - O - F
943 – Dlouhodobé podmíněné pohledávky ze vztahu k jiným zdrojům	Ú - P - O - F
944 – Krátkodobé podmíněné úhrady pohledávek z přijatých zajištění	Ú - P - O - F

Směrná účtová osnova 2012

Číslo a název syntetického účtu, popřípadě účtové třídy	U ... ÚSC P ... PO O ... OSS F ... fondy
945 – Dlouhodobé podmíněné úhrady pohledávek z přijatých zajištění	Ú - P - O - F
947 – Krátkodobé podmíněné pohledávky ze soudních sporů, správních řízení a jiných řízení	Ú - P - O - F
948 – Dlouhodobé podmíněné pohledávky ze soudních sporů, správních řízení a jiných řízení	Ú - P - O - F
949 – Ostatní krátkodobá podmíněná aktiva	Ú - P - O - F
951 – Ostatní dlouhodobá podmíněná aktiva	
Účtová skupina 96 – Podmíněné závazky z důvodu užívání cizího majetku	Ú - P - O - F
961 – Krátkodobé podmíněné závazky z leasingových smluv	Ú - P - O - F
962 – Dlouhodobé podmíněné závazky z leasingových smluv	Ú - P - O - F
963 – Krátkodobé podmíněné závazky z důvodu úplatného užívání cizího majetku na základě jiného důvodu	Ú - P - O - F
964 – Dlouhodobé podmíněné závazky z důvodu úplatného užívání cizího majetku na základě jiného důvodu	Ú - P - O - F
965 – Krátkodobé podmíněné závazky z důvodu užívání cizího majetku na základě smlouvy o výpůjčce	Ú - P - O - F
966 – Dlouhodobé podmíněné závazky z důvodu užívání cizího majetku na základě smlouvy o výpůjčce	Ú - P - O - F
967 – Krátkodobé podmíněné závazky z důvodu užívání cizího majetku nebo jeho převzetí z jiných důvodů	Ú - P - O - F
968 – Dlouhodobé podmíněné závazky z důvodu užívání cizího majetku nebo jeho převzetí z jiných důvodů	Ú - P - O - F
Účtová skupina 97 a 98 – Další podmíněné závazky a ostatní podmíněná pasiva	
971 – Krátkodobé podmíněné závazky ze smluv o pořízení dlouhodobého majetku	Ú - P - O - F
972 – Dlouhodobé podmíněné závazky ze smluv o pořízení dlouhodobého majetku	Ú - P - O - F
973 – Krátkodobé podmíněné závazky z jiných smluv	Ú - P - O - F
974 – Dlouhodobé podmíněné závazky z jiných smluv	Ú - P - O - F
975 – Krátkodobé podmíněné závazky z nástrojů spolufinancovaných ze zahraničí	Ú - P - O - F
976 – Dlouhodobé podmíněné závazky z nástrojů spolufinancovaných ze zahraničí	Ú - P - O - F
978 – Krátkodobé podmíněné závazky vyplývající z právních předpisů a další činnosti moci zákonodárné, výkonné nebo soudní	Ú - P - O - F
979 – Dlouhodobé podmíněné závazky vyplývající z právních předpisů a další činnosti moci zákonodárné, výkonné nebo soudní	Ú - P - O - F
981 – Krátkodobé podmíněné závazky z poskytnutých zajištění	Ú - P - O - F
982 – Dlouhodobé podmíněné závazky z poskytnutých zajištění	Ú - P - O - F
983 – Krátkodobé podmíněné závazky ze soudních sporů, správních řízení a jiných řízení	Ú - P - O - F
984 – Dlouhodobé podmíněné závazky ze soudních sporů, správních řízení a jiných řízení	Ú - P - O - F
985 – Ostatní krátkodobá podmíněná pasiva	Ú - P - O - F
986 – Ostatní dlouhodobá podmíněná pasiva	Ú - P - O - F
Účtová skupina 99 – Vyrovnávací účty	
999 – Vyrovnávací účet k podrozvahovým účtům	Ú - P - O - F

ÚČETNICTVÍ

PRO EVIDENCI

1. Účetnictví

1.1 Předmět účetnictví

Při zkoumání společnosti se vždy omezujeme na určitou její část, která nás v daném okamžiku zajímá. Tuto část společnosti nazýváme objektem a celou zbývající část nazýváme jejím okolím. **Objekt** nezkoumáme v celé jeho komplexnosti. Na zvoleném objektu proto pozorujeme nebo měříme určité **vlastnosti**, čili pozorujeme nebo měříme hodnoty určitých veličin. Výběr veličin závisí na tom, co považujeme na daném objektu za zajímavé, nebo co považujeme za významné vzhledem k danému účelu.

Naším zvoleným objektem je **účetní jednotka**. Účetní jednotkou je v našem případě územně samosprávný celek, příspěvková organizace nebo organizační složka státu. Určitými vlastnostmi jsou účetní veličiny (účetní proměnné). Těmito veličinami jsou majetek, pohledávky, závazky, vlastní kapitál, náklady a výnosy účetní jednotky. Jejich výběr je dán ekonomickým prospěchem či ztrátou, která je s nimi spojena. Jelikož uvedené účetní proměnné jsou hodnoceny z jediného pohledu a to z pohledu ekonomického prospěchu, lze je měřit jednou mírou a tou jsou **peníze**.

Subjektem zkoumání účetnictví není účetní jednotka, ale účetní systém tohoto objektu. Zatímco účetní systém je přesně definovaným subjektem, jehož problémy mohou být formulovány přesným způsobem, neplatí totéž o objektu.

Účetní systém, tak jako každý jiný systém, je charakterizován souborem nějakých veličin (majetek, pohledávky, závazky, vlastní kapitál, náklady a výnosy) a různých vlastností (výkonnost, likvidita, solventnost), které determinují časově invariantní vztahy mezi těmito veličinami na dané rozlišovací úrovni.

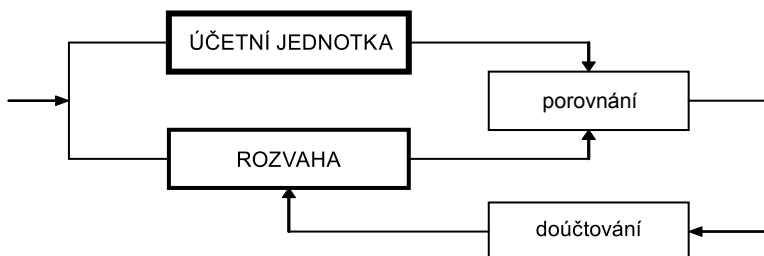
Účetnictví je systém založený na přesně stanovených a obecně uznávaných zásadách umožňující podávat věrný obraz skutečnosti a zajišťovat, aby veškeré informace byly průkazné, správné a úplné.

1.2 Předpoklady a zásady účtování

Aby účetní systém odpovídal skutečnosti, musíme jej identifikovat. Identifikací účetního systému rozumíme jeho rozpoznání či analýzu jeho chování. Obecně je identifikace systému experimentální či analytický postup určování podstatných charakteristik systému. **Identifikace** v účetnictví je realizována účtováním. Výsledkem identifikace v účetnictví je vytvoření modelu účetní jednotky – **rozvahy**.

Přestože účetní analýza dokáže sestavit rozvahu, k jejímu zpřesnění potřebujeme **inventarizaci**. Tím se experimentálně zpřesňuje rozvaha účetní jednotky (matematický model účetního systému) získaný účtováním v průběhu účetního období. Schéma řešení je na následujícím obrázku 1. **Inventarizace** majetku a závazků účetní jednotky je hlavním prostředkem průkaznosti účetnictví. Smyslem inventarizace je zjištění skutečného stavu majetku a závazků a ověření, zda skutečný stav odpovídá stavu účetnímu.

Inventarizací začíná proces, nazývaný účetní závěrka. Účetní závěrka je vykazování výsledků formou účetních výkazů, přehledů a komentářů k nim. Účetní závěrka je nedílný celek a tvoří ji: rozvaha (balance), výkaz zisku a ztráty (výsledovka) a příloha. Účetní závěrka může dále zahrnovat i přehled o peněžních tocích a přehled o změnách vlastního jmění účetní jednotky.

Obr. 1 Inventarizace

Abychom mohli mluvit o účetnictví, musíme naplnit základní předpoklady, které představují **základní axiomy účtování**. Jejich níže uvedené pořadí vyjadřuje jejich důležitost v účetních teoriích (viz Kovanicová, D.: Finanční účetnictví v kontextu současného vývoje, str. 12–14). Základní předpoklady účetnictví představují **základní rámec účetnictví**, který musíme respektovat zejména ve sporu o způsob účtování.

Koncept účetní jednotky

Informace, které se evidují v účetnictví a vykazují v účetních výkazech, jsou vždy vyjádřeny za určitý celek. Tímto celkem je účetní jednotka.

Koncept oceňování peněžní jednotkou

Z důvodu srovnatelnosti informací o různých složkách majetku, závazků a vlastního jmění účetní jednotky evidovaných v účetnictví a vykazovaných v účetní závěrce je účetní jednotka povinna tyto informace evidovat i vykazovat v hodnotovém vyjádření, tj. v peněžních jednotkách.

Předpoklad trvání účetní jednotky

Účetním obdobím je zpravidla dvanáct nepřetržitě jdoucích měsíců. Za účetní období vykazují účetní jednotky informace v účetní závěrce. Tyto informace vycházejí z předpokladu, že účetní jednotka bude nepřetržitě ve své činnosti pokračovat. Pokud by tento předpoklad nebyl dodržen, je účetní jednotka povinna tuto skutečnost uvést v příloze, která je nedílnou součástí účetní závěrky.

Akruální koncept

Akruální koncept je jedním ze základních konceptů účetnictví. Spočívá v tom, že operace zaznamenané v účetnictví musí být zachyceny v tom okamžiku, kdy k těmto operacím skutečně došlo, a ne v okamžiku, kdy v důsledku těchto operací došlo k toku peněžních prostředků. V důsledku uplatnění tohoto konceptu je výsledek hospodaření účetní jednotky rozdílem mezi výnosy a náklady, nikoliv rozdílem mezi příjmy a výdaji.

Periodicita zjišťování výsledku hospodaření a finanční situace účetní jednotky

Výsledek hospodaření a finanční situace účetní jednotky jsou informace, které jsou požadovány všemi uživateli účetních informací o účetní jednotce. Tyto informace sděluje účetní jednotka jednotlivým uživatelům zveřejněním účetní závěrky.

Axiomy jsou předpoklady, které nejsou-li splněny, pak nelze hovořit o účetnictví, ale o jakési zvláštní evidenci. Ke správnému účtování musíme dodržovat určité zásady. Předně jde o **zásadu věrného a poctivého zobrazení předmětu účetnictví**, která je základním a nejvyšším

principem účetnictví z hlediska všech uživatelů účetních informací. Je nadřazena všem dalším zásadám, které jsou dílčími principy směřujícími ke splnění této základní zásady. Věrná prezentace vyžaduje přesné zobrazení účinků transakcí a dalších skutečností a podmínek v souladu s definicemi a kritérii rozpoznání aktiv, závazků, výnosů a nákladů.

1.3 Oceňování

Oceňování v účetnictví je předpokladem účtování. Oceňování v účetnictví představuje specifický způsob měření účetních veličin, za které považujeme přiřazování čísel (hodnot) účtům (účetním veličinám). Účetnictví je ve své podstatě oceňováním a účtováním, tj. činnostmi sloužícími k získání informací za účelem finančního řízení. Zhruba lze psát:

účetnictví = oceňování + účtování neboli *účetnictví = měření + identifikace*

Při oceňování se uvažuje s měnovou jednotkou z minulosti, současnosti i z budoucnosti, které nejsou navzájem ekvivalentní. Proto jsou v účetnictví mezinárodními účetními standardy definovány následující **oceňovací báze** (viz Dvořáková, D.: Finanční účetnictví a výkaznictví podle mezinárodních standardů IAS/IFRS, str. 25–27, 38–40, 46):

- historické náklady (ceny),
- běžná cena,
- realizovatelná (vypořádací hodnota),
- současná hodnota.

1. **Historické náklady** představují ocenění aktiv na úrovni nákladů vynaložených při jejich pořízení (pořizovacích cen), nebo ocenění v přiměřené hodnotě, kterou by bylo třeba vynaložit na jejich získání v době jejich pořízení (při bezúplatném pořízení). Závazky se oceňují v částce peněz, kterou bude třeba podle očekávání vynaložit na úhradu závazku.
2. **Běžná cena** je bází, při níž jsou aktiva oceněna na úrovni peněžních prostředků, které by musely být zaplacený, jestliže by se stejné nebo obdobné aktivum pořizovalo v současné době. Lze je přesněji označit jako **reprodukční cenu** či cenu obnovy, neboť toto ocenění odráží odhadovanou cenu oceňovaného aktiva z pozice kupce, který chce majetek obnovit (znovu pořídit). Závazky se oceňují v nediskontované částce peněz nebo peněžních ekvivalentů, která by byla nutná k vypořádání závazků v současnosti.
3. **Realizovatelná (vypořádací) hodnota** zakládá ocenění aktiv na úrovni peněžních prostředků, které by bylo možné získat prodejem aktiv při jejich běžném vyřazení. Toto ocenění odráží odhadovanou cenu oceňovaného aktiva z pozice podniku – prodejce, který hodlá majetek prodat. Závazky se oceňují ve vypořádacích hodnotách; tj. v nediskontovaných částkách peněz, které bude třeba vynaložit k úhradě závazků v běžném podnikání.
4. **Současná hodnota** je oceňovacím přístupem, při němž jsou aktiva oceněna v současné hodnotě budoucích čistých příjmů peněz, které bude aktivum dle očekávání vytvářet v běžném podnikání. Závazky se oceňují v současné diskontované hodnotě budoucích čistých výdajů peněz, které budou dle očekávání nutné k vypořádání závazků v běžném podnikání.

Oceňovací báze lze rozdělit:

- a) ocenění vycházející z minulosti (historické náklady, které jsou tradičně přijímanou a užívanou oceňovací bází),
- b) ocenění odrážející současný stav cen na trhu (běžná resp. reprodukční cena, realizovatelná hodnota),
- c) ocenění směřující do budoucnosti – současná hodnota budoucích čistých peněžních příjmů, které z aktiva poplynou, nebo které odplynou při vypořádání závazku.

Ocenění současnou hodnotou nejlépe odpovídá definici aktiva jako očekávaného užítku. Jeho provedení je často málo spolehlivé a obtížné. Nejjednodušším způsobem ocenění jsou historické ceny. Účetní model založený na historických nákladech nedokáže řešit dopady měnicích se cen, proto některé podniky využívají bázi běžné ceny. Koncepční rámec mezinárodních účetních standardů tak přichází s fair value.

Fair value je definována jako částka, za kterou by bylo možné směnít aktivum nebo vyrovnat závazek mezi informovanými partnery ochotnými uskutečnit transakci za obvyklých podmínek. Jde o ocenění aktiva na aktuální tržní bázi, nejedná se však o konkrétní tržní cenu. Fair value není cenou konkrétní uskutečněné transakce, jedná se o cenu, která by mohla být sjednána mezi svobodně, bez nátlaku se rozhodujícími subjekty na trhu, kdy motivem směnné transakce je profit obou stran. Definice nespecifikuje, zda se jedná o realizovanou hodnotu nebo běžnou cenu. Neupřesňuje, zda má být ocenění řešeno z pohledu kupce či prodávajícího. Při zjištění fair value je vždy preferována cena aktivního trhu, pokud takový trh existuje. Aby byl trh aktivní, musí být položky, se kterými se obchoduje stejnorodé; kdykoli lze najít kupujícího a prodávajícího, kteří jsou ochotni uskutečnit obchodní transakci; informace o cenách jsou veřejně dostupné. Jelikož není vyřešen **způsob možného zjištění** fair value, neexistuje-li pro ohodnocení aktivní trh, postupuje se následovně:

1. výchozí ocenění je **tržní cenou aktivního trhu**,
2. není-li k dispozici cena aktivního trhu, lze použít alternativního **odhadu tržní hodnoty**:
 - cena poslední transakce, nedošlo-li ke změnám,
 - cena obdobného aktiva se zohledněním rozdílu,
 - současná hodnota budoucích peněžních toků.
3. není-li k dispozici cena aktivního trhu ani její odhad, nezbyvá než jiná specifikace fair value, vyjma pořizovací (historické) ceny.

Oceňování aktiv nezáleží jen na zvolené oceňovací bázi, ale i na **okamžiku**, kdy dochází k **oceňování**. Jde o:

1. oceňování při nabývání (pořízení, vzniku) aktiva či závazku,
2. oceňování v průběhu držení aktiva a existence závazku,
3. oceňování při pozbytí aktiv, resp. úhrady závazků.

Oceňování aktiv v okamžiku pořízení závisí na způsobu jejich pořízení, tj.

- nákupem,
- směnou,
- vlastní výrobou,
- bezúplatně.

V případě **nákupu** jsou aktiva oceňována **pořizovacími náklady**. Ocenění se soustředí na rozpoznání veškerých nákladů nutných k tomu, aby aktivum bylo způsobilé přinášet užitek a na jejich zahrnutí do ceny aktiv.

Při pořízení **směnou** je nutné rozhodnout, zdali má směna komerční povahu. Transakce směnou má komerční povahu, pokud peněžní toky očekávané od získaného aktiva jsou odlišné od peněžních toků charakteristických pro poskytnuté aktivum, tj. vznikne-li směnou zisk nebo ztráta. Pokud je aktivum pořízeno komerční transakcí, je oceněno ve **fair value** poskytnutého aktiva, v opačném případě **účetní hodnotou** poskytovaného aktiva.

Aktiva vyrobená **vlastní výrobou** jsou obvykle oceňována na základě ocenění spotřeby vynaložené na výrobu (**vlastními náklady výroby**). Toto ocenění je problémové, neboť do vyráběného aktiva jsou zahrnuta spotřebovaná aktiva, která jsou pořízena v různých obdobích, a alokace nepřímých nákladů do ocenění vyráběného aktiva není zcela jasná.

Aktiva **bezúplatně nabytá** jsou oceňována na bázi odhadu jejich **tržní ceny**; ocenění odpovídá na otázku, za kolik bychom aktivum nakoupili na trhu. Takové ocenění je zatíženo jistou mírou neurčitosti a subjektivních manipulací.

Oceňování v průběhu držení aktiv může využít všechny oceňovací báze. Všechny oceňovací báze mohou být vyčísleny v aktuální (akruální) kupní síle peněžní jednotky, nebo v přepočtu na pevnou kupní sílu peněz (tj. s úpravou o vliv inflace). Historický model oceňování vychází z ocenění aktiva v okamžiku jeho pořízení a neumožňuje tak reagovat na změny cenové hladiny směrem nahoru, neboť počítáme s inflací. Proto při oceňování položek účetní závěrky na bázi historických cen lze **historickou cenu jen snižovat**. Historická cena je snižována v důsledku:

- alokace pořizovacích nákladů dlouhodobých aktiv do jednotlivých období, neboť se aktivum opotřebovává,
- snížení hodnoty aktiva.

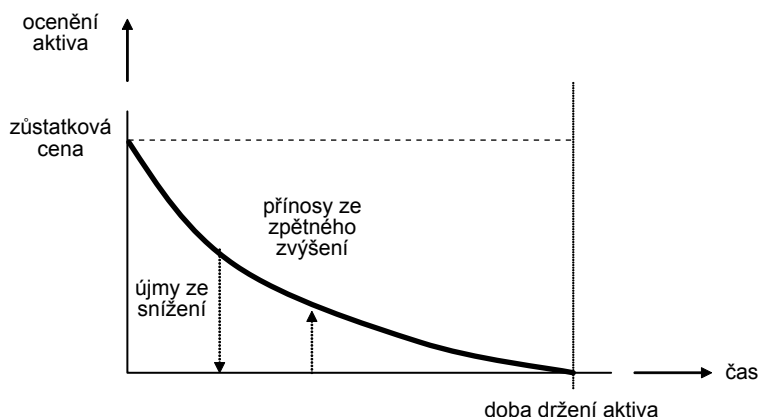
Pokud dojde k tomu, že očekávané účinky, které z aktiva poplynou v budoucnu, jsou nižší, než jeho účetní ocenění, je nutno účetní ocenění snížit, v souladu se zásadou opatrnosti a s akruálním principem. Snížení historické ceny je vždy promítáno do nákladů, pokud pominou důvody pro snížení hodnoty, dochází **zpětně k zvýšení** účetního ocenění aktiva (maximálně však do výše původních pořizovacích nákladů snížených o jeho opotřebování).

Oceňování v průběhu držení aktiv provádíme k bilančnímu dni (ke dni sestavení rozvahy). K tomuto dni můžeme ocenit aktiva v rozvaze uvedená dvěma způsoby:

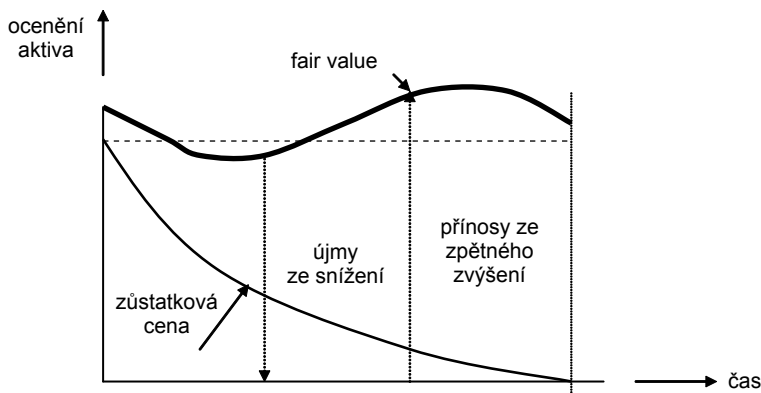
1. oceněním položek aktiv na bázi historických cen,
2. oceněním aktiv na bázi fair value.

Pohledávky a závazky oceňujeme v souladu s oceněním v okamžiku pořízení, tj. současnou hodnotou.

Užití koncepce **fair value k bilančnímu dni** vyžaduje přecenění aktiv a závazků na výši zjištěné fair value. Položky oceněné ve fair value tak odráží aktuální úroveň cenové hladiny na trhu (pokud nebyly využity alternativní přístupy ke zjištění fair value). Tento model umožňuje hodnotu aktiv nejen **snižovat** (tak jak tomu je v koncepci historických cen), ale i **zvýšovat**, a tím umožňuje odděleně vykázat zisk plynoucí ze zhodnocení aktiv, která jsou k rozvahovému dni držena. Nové ocenění aktiv je tak **východiskem pro ocenění aktiv při jejich pozbytí** (například při jejich spotřebě či prodeji) a opotřebení v následujícím účetním období.

Obr. 2 Oceňování v průběhu držení aktiv v modelu historických cen

Obr. 3 Oceňování v průběhu držení aktiv v modelu fair value

Účetní jednotka si musí vybrat mezi modelem oceňování ve fair value a modelem oceňování historickou cenou (modelem založeným na původních pořizovacích nákladech). Zvolený model pak musí používat v dalších účetních obdobích. Změnu modelu oceňování může provést pouze tehdy, pokud by tato změna vedla ke zvýšení vypovídací schopnosti rozvahy, což v případě přechodu z modelu fair value k historické ceně je málo pravděpodobné.

Pro dlouhodobý hmotný a nehmotný majetek je možné přecenění využít v momentě významného odtržení jejich účetní hodnoty od tržní ceny. **Vypořádání rozdílů z přecenění** na fair value lze rozvahovou (kapitálovou) cestou (například formou vytvoření fondu z přecenění) nebo výsledkově zachycením rozdílů z přecenění do hospodářského výsledku podniku.

Oceňování je řešeno v české legislativě zákonem č. 563/1991 Sb., o účetnictví, kde v § 25 je stanoveno:

Z jednotlivých složek **majetku a závazků se oceňují**

- hmotný majetek, kromě zásob, s výjimkou hmotného majetku vytvořeného vlastní činností pořizovacími cenami,
- hmotný majetek kromě zásob vytvořený vlastní činností vlastními náklady,
- zásoby, s výjimkou zásob vytvořených vlastní činností pořizovacími cenami,
- zásoby vytvořené vlastní činností vlastními náklady,
- peněžní prostředky a ceniny jejich jmenovitými hodnotami,
- podíly, cenné papíry a deriváty pořizovacími cenami,
- pohledávky při vzniku jmenovitou hodnotou; při nabytí za úplatu nebo vkladem pořizovací cenou; závazky jmenovitou hodnotou,
- nehmotný majetek kromě pohledávek, s výjimkou nehmotného majetku vytvořeného vlastní činností pořizovacími cenami,
- nehmotný majetek kromě pohledávek vytvořený vlastní činností vlastními náklady,
- příchovky zvířat vlastními náklady,
- kulturní památky, sbírky muzejní povahy, předměty kulturní hodnoty a církevní stavby, pokud není známa jejich pořizovací cena, ve výši 1 Kč,
- majetek v případech bezúplatného nabytí, s výjimkou majetku uvedeného pod písmenem e), anebo majetku v případech, kdy vlastní náklady na jeho vytvoření vlastní činností nelze zjistit, a ostatní majetek, který není uveden pod písmeny a) až k), reprodukční pořizovací cenou.

1.4 Účetní veličiny

Účetní systém chápeme jako množinu relací účetních veličin uvažovaných na určité rozlišovací úrovni. Máme-li definovat účetní systém, pak musíme vymezit jednotlivé účetní kategorie.

Účetní kategorie = { aktiva, závazky, vlastní kapitál, náklady, výnosy } = **množina vzorů**

1.4.1 Aktiva

Aktivem se stane ten prvek účetní závěrky, který splňuje obě následující kritéria:

1. jeho existence je **výsledkem minulých skutečností**,
2. očekává se, že **přinese** účetní jednotce budoucí **ekonomický prospěch**.

Proto, aby prvek splňující výše uvedená kritéria byl uveden **v rozvaze**, musí splnit následující podmínky:

3. budoucí ekonomický prospěch poplyne do účetní jednotky **s dostatečnou jistotou**,
4. je **spolehlivě ocenitelný**.

Ad 1. Aktiva jsou výsledkem minulých transakcí nebo jiných minulých skutečností. Transakce nebo minulé skutečnosti samy o sobě nevedou ke vzniku aktiva.

Ad 2. Budoucím ekonomickým prospěchem se rozumí jeho schopnost přispět přímo či nepřímo k toku peněz a jejich ekvivalentů do účetní jednotky. Proto vynaložení určitých prostředků, pořízení aktiva nákupem nebo vlastní činností, neznamená samo o sobě vznik aktiva. Skutečnost, že na získání aktiva nebyly vynaloženy žádné prostředky, neznamená, že nejde o aktivum. Příkladem takových aktiv je darovaný majetek, dotace či přidělené výrobní kvóty.

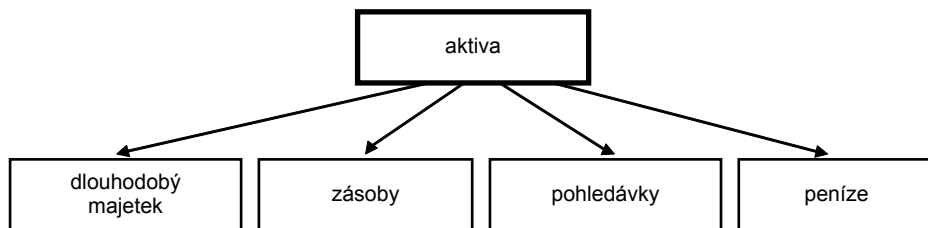
Ad 3. Není-li aktivum účetní jednotkou kontrolováno, pak není jisté, že si účetní jednotka bude moci přisvojit prospěch z aktiva. Takové aktivum nemusí přinést účetní jednotce ekonomický přínos, a proto jej nelze vykázat v rozvaze. Příkladem takového aktiva jsou zaměstnanci.

Ad 4. V některých případech musí být při ocenění prvku použito odhadu. Odhad snižuje spolehlivost účetní závěrky. Pokud však nelze předpokládat očekávaný efekt z pohledávky (např. nároku v důsledku úhrady škody ze strany pojišťovny), nelze takovou pohledávku uznat jako aktivum.

Do aktiv patří dlouhodobý majetek, zásoby, pohledávky a peníze.

Dlouhodobý majetek zahrnuje takové složky majetku účetní jednotky, jejichž použitelnost je zpravidla delší než jeden rok a které v průběhu činnosti účetní jednotky nemění svou formu, pouze se většina dlouhodobého majetku postupně opotřebovuje.

Zásoby patří mezi oběžný majetek podniku. Jejich charakteristickou vlastností je, že v průběhu činnosti účetní jednotky mění svou formu. V účetnictví se zásoby člení na zásoby nakupované

Obr. 4 Struktura aktiv

(materiál a zboží) a zásoby vlastní výroby (nedokončená výroba, polotovary vlastní výroby, výrobky, zvířata).

Pohledávka je zúčtovací vztah z pohledu věřitele. Je to právo věřitele vymáhat na dlužníkovi splnění jeho závazků. Pohledávka zaniká v okamžiku, kdy dojde k uspokojení věřitele. Pohledávka vzniká jako výsledek uskutečněné transakce, je jí možné ocenit (vyjádřit v peněžních jednotkách) a přináší věřiteli ekonomický prospěch.

Penězi jsou hotové peníze (bankovky, mince, šeky, poukázky k zúčtování), ceniny (poštovní známky, kolký, telefonní karty, nakoupené stravenky atd.) a bezhotovostní peníze (účty běžné a termínované v bankách).

1.4.2 Závazky

Závazek je současnou povinností:

1. která **vznikla na základě minulých skutečností**,
2. od jejíhož vypořádání se očekává, že **vyústí v odtok ekonomického prospěchu** (aktiv).

Závazek je uznán a vykázán v rozvaze:

3. pokud je vysoce pravděpodobné, že jeho vypořádání **vyvolá odliv nositelů ekonomického prospěchu** (aktiv, nejčastěji peněžních prostředků),
4. a pokud lze částku, za níž se toto vypořádání uskuteční, **spolehlivě ocenit**.

Závazek je zúčtovací vztah z pohledu dlužníka. Je to povinnost dlužníka splnit závazek, který má vůči věřiteli. Závazek zaniká v okamžiku, kdy dojde k jeho vyrovnání dlužníkem. Závazek vzniká jako výsledek uskutečněné transakce, je ho možné ocenit (vyjádřit v peněžních jednotkách) a měl by vést k odtoku prostředků.

Závazky řadíme mezi cizí zdroje krytí majetku účetní jednotky. Závazky lze rozdělit na **krátkodobé** (z obchodních závazkových vztahů, vůči zaměstnancům a institucím zdravotního pojištění a sociálního zabezpečení, vůči veřejným rozpočtům, vůči obchodním společnostem, sdružením apod., vůči třetím osobám) a **dlouhodobé** (dlouhodobé bankovní úvěry apod.). Krátkodobý závazek je takový, u kterého se očekává, že bude uhrazen v normálním průběhu provozního cyklu účetní jednotky, nebo má být uhrazen v rámci dvanácti měsíců od rozvahového dne.

Závazek vzniká poté, co je aktivum dodáno, nebo když účetní jednotka uzavře smlouvu o jeho pořízení. K zániku závazku může dojít peněžní úhradou, převodem jiných aktiv, poskytnutím služeb, nahrazením stávajícího závazku závazkem jiným (bankovním úvěrem) či kapitalizací závazku (záměnou závazku za vlastní kapitál).

Závazky mohou být právně vymahatelné v důsledku závazné smlouvy nebo zákonem stanoveného požadavku. Závazky však vznikají v běžné praxi jako důsledek zvyklostí a přání udržovat dobré obchodní vztahy nebo jednat slušným způsobem.

1.4.3 Vlastní kapitál

Vlastní kapitál je definován jako zbytkový podíl na aktivech podniku po odečtení všech jeho závazků.

$$\text{majetek} - \text{dluhy} = \text{vlastní kapitál} \quad (1)$$

Takto definovaný vlastní kapitál vede k účetní identitě, která vždy platí.

$$\text{majetek} - \text{vlastní kapitál} - \text{dluhy} = 0 \quad (2)$$

Z hlediska vlastníků představuje vlastní kapitál hodnotové vyjádření jejich práv. Vlastní kapitál představuje hodnotu vlastních zdrojů majetku účetní jednotky. Důležitou součástí vlastního kapitálu je **výsledek hospodaření** (účetní zisk či účetní ztráta), dosažený za běžné období, vyčíslený jako rozdíl výnosů a nákladů.

Základní kapitál představuje rozhodující část kapitálu, který vlastníci na počátku vkládají do podniku jako vstupní zdroj majetku účetní jednotky, který za příznivých hospodářských podmínek dále rozšiřují buď dalšími vklady vlastníků, nebo ho doplňují ze zisku.

1.4.4 Náklady

Náklady jsou:

1. snížením ekonomického prospěchu.

K uznání a vykázání nákladů ve výsledovce dochází, pokud je

2. lze spolehlivě vyjádřit.

Ad 1. Náklady jsou definovány jako snížení ekonomického prospěchu, ke kterému došlo formou zvýšení závazků nebo úbytkem či snížením užitečnosti (hodnoty) aktiv a které vedlo ke snížení vlastního kapitálu jiným způsobem než rozdělením prostředků vlastníkům.

Ad 2. Snížení ekonomického prospěchu lze spolehlivě vyjádřit v okamžiku, kdy dochází k uznání závazků, respektive k uznání úbytku či snížení hodnoty aktiv.

Nákladem rozumíme vynaložení prostředků za účelem dosažení výnosů. Protože prostředky, které jsou vynakládány (např. materiál, energie, dlouhodobý majetek, služby aj.) jsou výsledkem lidské práce, je náklad spotřebou vynaložené práce.

Náklady se popisují třemi kategoriemi:

1. Náklady **na dosažení výnosů** (expenses), např. spotřeba materiálu ve výrobě.
2. Náklady představující **ztráty**, újmy (losses), např. zůstatkové ceny prodaných dlouhodobých aktiv, ceny prodaného materiálu, kurzové ztráty, újmy z přeceňování aktiv.
3. Náklady **vynaložené ve sledovaném období – náklady období** (cost),

Výsledkem účelně vynaložených nákladů je výkon, který oceněný určitou cenou se stává výnosem, a proto je zaúčtován ve věcné a časové souvislosti s nákladem, který bylo třeba vynaložit, aby bylo dosaženo výnosu. Proto pro **určení nákladů** (expenses) je podstatné splnění dvou účetních principů, a to:

1. **věcné souměřitelnosti** nákladů (expenses) a výnosů (revenues) ... tj. matching,
2. **časové vazby** nákladů (cost) na příslušné účetní **období** ... tj. aktuální princip.

Ad 1. Náklady a výnosy by měly být vykázány v účetním závěrečce tak, aby v jednom účetním období byly vykázány ty náklady, které byly vynaloženy na dosažení právě vykazovaných výnosů.

Ad 2. Náklady a výnosy souvisí s účetním obdobím, ke kterému se váží, bez ohledu na to, v kterém období došlo v jejich důsledku k toku peněžních prostředků.

Náklady vznikají:

1. Snížením aktiv, např. spotřeba materiálu představuje náklad a současně snížení stavu materiálu (aktiva).
2. Zvýšením pasiv, např. dodavatelská faktura za opravu znamená náklad a současně vznik závazku vůči dodavateli (pasiva).

Výdaje organizace v daném období (snížení majetku vyjádřeného v penězích)		
Výdaje organizace, nikoli náklady	Výdaje organizace, současné náklady	
	Náklady, současně výdaje organizace	Náklady, nikoli výdaje organizace
	Účetní náklady daného období (zvýšení vlastního kapitálu)	

Obr. 5 Vztahy mezi výdaji a náklady v jednom účetním období

Poznámka: Výdaj, který není nákladem, je např. nákup dlouhodobého majetku, použití rezervy. Výdaj, který je nákladem představuje např. úhrada mzdy pracovníkovi, úhrada úroku. Náklad, který není výdajem, je např. odpis dříve pořízeného dlouhodobého majetku, tvorba rezerv, darování vlastního majetku.

1.4.5 Výnosy

Výnosy představují

1. zvýšení ekonomického prospěchu.

Výnosy jsou uznány a vykázány ve výsledovce, pokud je

2. lze spolehlivě vyjádřit.

Ad 1. Výnosy představují zvýšení ekonomického prospěchu formou zvýšení aktiv nebo snížení závazků a které vedlo ke zvýšení vlastního kapitálu jinak než vkladem vlastníků.

Ad 2. K vykázání výnosů dochází v okamžiku, kdy je v účetnictví uznáno (rozpoznáno, zachyceno) zvýšení aktiv nebo snížení závazků vyvolané vznikem výnosu.

Výnosy představují ekonomický přínos pro danou účetní jednotku, přičemž se účtuje již o samotném nároku (např. o vzniku pohledávky za dodané zboží) bez ohledu na skutečnost, zda bude tento nárok uspokojen. Na druhé straně se výnosy projevují jako zvýšení aktiv (peněz, pohledávek, výrobků apod.) nebo jako přírůstek hodnoty aktiv (růst hodnoty cenných papírů apod.).

Zdrojem výnosů je zejména:

1. Prodej výrobků, zboží a služeb.
2. Vnitropodnikové procesy, tzn. druhotné výnosy (např. tvorba vlastních výrobků, vnitropodniková přeprava).
3. Neinvestiční transfery.
4. Využívání aktiv jinými subjekty (např. nájemné, úroky, licenční poplatky).
5. Prodej dlouhodobých a krátkodobých aktiv a kurzové rozdíly.
6. Změna ekonomických skutečností (např. výnosy z titulu změny ocenění nebo odpis závazků).

Výnosy se popisují dvěma kategoriemi:

1. Výnosy z běžných činností (revenues), např. výše uvedený zdroj výnosů 1, 2, 3.
2. Přínosy (gains), např. výše uvedený zdroj výnosů 4, 5, 6.

Zdrojem výnosů nejsou:

1. Přijaté zálohy na prodej vlastních výkonů.
2. Přijaté cizí zdroje, které bude třeba vrátit (půjčky a úvěry) nebo úložky a jistiny.
3. Vklady do vlastního kapitálu účetní jednotky.
4. Daň z přidané hodnoty uplatněná účetní jednotkou vůči odběrateli.

Příjmy organizace daného období (zvýšení majetku vyjádřeného v penězích)		
Příjmy organizace, nikoli výnosy	Příjmy organizace, současné výnosy	
	Výnosy, současně příjmy organizace	Výnosy, nikoli příjmy organizace
	Účetní výnosy daného období (zvýšení vlastního kapitálu)	

Obr. 6 Vztahy mezi příjmy a výnosy v jednom účetním období

Poznámka: Příjem, který není výnosem je např. přijatá záloha nebo úvěr, peněžní vklad do společnosti. Příjem, který je výnosem představuje např. tržba za výrobky nebo služby, inkasovaný úrok. Výnos, který není příjmem je např. pohledávka, ziskový kurzový rozdíl, změna stavu výrobků.

2. Účtování

2.1 Cíle účtování

Podstatou účetnictví je zkoumání účetního systému, který je vyjádřen jeho modelem, jehož nejznámější podobou je tzv. rozvaha (balance). Tento model, tak jako každý jiný model systému, slouží k jeho řízení. Proto rozvaha je nástrojem finančního řízení účetního systému. Jinými slovy je **úkolem účetnictví** podat v peněžním vyjádření pravdivé informace, z nichž získáme věrný obraz o:

1. **majetkové situaci účetní jednotky** (v jakých konkrétních druzích je majetek vázán a jak je oceněn, jak je opotřebován, jak rychle se obnovuje aj.),
2. **zdrojích, z nichž byl majetek pořízen** (o výši vlastních cizích zdrojů a jejich podrobné struktuře, o dlouhodobých a krátkodobých závazcích aj.),
3. **finanční situaci podniku** (jakého zisku účetní jednotka dosáhla v daném roce a jak ho rozdělí, zda je účetní jednotka schopna hradit své dluhy včas, jaká je výnosnost vložených prostředků aj.).

Účetnictví neslouží však jen potřebám **finančního řízení**, ale také souběžné **plní další funkce**, zejména:

1. funkci registrační (záznamní), jímž se rozumí vedení soustavných zápisů o jevech v účetní jednotce,
2. je důkazním prostředkem při vedení sporů, např. mezi věřitelem a dlužníkem.
3. je podkladem pro vyměření základní daňové povinnosti (daně z příjmů) a pro prokázání závazků a nároků vůči finančnímu úřadu z titulu nepřímých daní (daň z přidané hodnoty, spotřební daň).

2.2 Bilanční princip

Klasickým pohledem účetnictví je posuzování majetku ze dvou hledisek:

1. z hlediska **konkrétních majetkových položek**, tj. v jakých formách je majetek vázán (ve formě peněz, dlouhodobého majetku, aj.),
2. z hlediska **původu majetku**, tj. z jakých zdrojů je majetek získán, z vlastních či cizích zdrojů.

Jde o jediný majetek, který souběžně třídíme (klasifikujeme) ze dvou pohledů. Tento dvojitý pohled na majetek je vyjádřením skutečnosti, že každá položka majetku, s níž účetní jednotka hospodáří, musí být financován z určitého zdroje. Jeho modelovým vyjádřením je rozvaha, která vychází z definičního vztahu (1) tj.

$$\text{majetek} = \text{vlastní kapitál} + \text{dluhy} \quad (3)$$

Máme-li na mysli konkrétní formu majetku, hovoříme o **aktivech**, chceme-li vyjádřit původ (zdroj) nabytí majetku, hovoříme o kapitálu nebo **pasivech**, jako synonymu pojmu „zdroje“. Proto vztah (3) lze vnímat jako:

$$\text{aktiva} = \text{pasiva} \quad (4)$$

Souběžná klasifikace majetku představuje základ klasického účetního systému. Je jeho základní charakteristikou a bývá označován jako **bilanční princip**. Jeho realizací je následující rozvaha.

Příklad 1A

Účetní jednotka disponuje k 31. 12. 201x těmito účetními položkami (v tisících):

budova	5 000
vlastní kapitál	1 500
automobil	500
běžný účet	100
nakoupené cenné papíry	158
dlouhodobé úvěry	2 000
krátkodobé úvěry	1 000
pokladna	10
materiál	100
závazky k zaměstnancům	60
zaplacené nájemné na příští rok	20
pohledávky vůči odběratelům	300
závazky vůči dodavatelům	200
rezervní fond	100
výsledek hospodaření minulých let	1 000
náklady na poskytnutí služby	150
ostatní výnosy	60
správní náklady	50
mzdové náklady	50
tržby z prodeje	600
daň z příjmů	82

Sestavte rozvahu a výkaz zisku a ztráty účetní jednotky.

Řešení

Označení	AKTIVA	stav k 31. 12. 201X
A	Dlouhodobý majetek	5 658
A.I.	Dlouhodobý nehmotný majetek	0
A.II.	Dlouhodobý hmotný majetek	5 500
A.III.	Dlouhodobý finanční majetek	158
A.IV.	Dlouhodobé pohledávky	0
B.	Krátkodobý majetek	530
B.I.	Zásoby	100
B.II.	Krátkodobé pohledávky	320
B.III.	Příjmové účty rozpočtového hospodaření	0
B.III.	Krátkodobý finanční majetek	110
	PASIVA	
A.	Vlastní zdroje	2 828
A.I.	Jmění účetní jednotky a upravující položky	1 500
A.II.	Fondy účetní jednotky	0
A.III.	Výsledek hospodaření	1 328
B.	Cizí zdroje	3 360
B.I.	Výdajové účty rozpočtového hospodaření	0

B.II.	Rezervy	100
B.III.	Dlouhodobé závazky celkem	2 000
B.III.	Krátkodobé závazky celkem	1 260

Označení	NÁKLADY	Celkem
A.I.	Náklady z činnosti	250
A.II.	Finanční náklady	0
A.III.	Náklady na nezpochybnitelné nároky ...	0
A.IV.	Náklady ze zesílených daní	0
	VÝNOSY	
B.I.	Výnosy z činnosti	660
B.II.	Finanční výnosy	0
B.III.	Výnosy z daní a poplatků	0
B.IV.	Výnosy z nezpochybnitelných nároků ...	0
B.VI.	Přijaté příspěvky	0
B.V	Výnosy ze sdílených daní	0
B.VI..	Výsledek hospodaření (660-250-82)	328

Rozvahou převedeme výsledky účtování do přehledné a informační podoby. Z ní vyčteme jaké je majetkové postavení účetní jednotky v rozvahový den. Rozvaha má tudíž statický charakter, ale účetní jednotka má dynamickou povahu. Již v den po rozvahovém dni se mění bilanční položky v důsledku nových účetních operací. Proto je nejdůležitějším úkolem průběžně aktualizovat rozvahové položky.

Abychom nemuseli rozvahu po každé účetní operaci přepisovat, rozdělíme ji na účty. Pro každou položku rozvahy založíme samostatný **účet**. Přitom byla historicky zvolena následující základní pravidla:

1. Každá položka rozvahy dostane samostatný účet. Levá strana účtu se již nejmenuje aktiva, ale **Má dáti** (Na vrub, Debet). Pravá strana se již nejmenuje pasiva, ale **Dal** (Ve prospěch, Kredit).
2. Abychom mohli na účtech počítat nadále s platnými stavy rozvahy, je třeba převést stavy z rozvahy na účty jako **počáteční stavy** (PS). Z toho vyplývá, že počáteční stavy účtů jsou na stejné straně, na jaké jsou umístěny v rozvaze. Tak vznikají dvě účtové skupiny; aktivní a pasivní účty. **Aktivní účty** se odvozují od strany aktiv rozvahy. Jejich počáteční stavy jsou, tudíž, na straně Má dáti. Na aktivní účty se zapisuje převážně majetek. **Pasivní účty** se odvozují od strany pasiv rozvahy. Jejich počáteční stavy jsou proto na straně Dal. Na pasivní účty se zapisují dluhy a vlastní kapitál. Aktivní a pasivní účty se shrnují do nadřazeného pojmu **rozvahové účty**.
3. Změny na účtech se neřeší mazáním staré hodnoty a napsáním nové. Využijeme-li skutečnosti, že každý účet má dvě strany, nabízí se následující způsob účtování. **Přírůstky** se zapisují na stejnou stranu pod již zapsaný počáteční stav a ke stavu se přičítají. **Úbytky** se zapisují na opačnou stranu stavu a při uzavření účtu se od počátečního stavu a přírůstků odčítají.

Každá účetní (obchodní) operace vyvolá jednak účtování na straně Má dáti, a jednak na straně Dal v téže výši. Rovnováha rozvahy se tím nenaruší. Jde o následující možné změny, označené symbolem Δ , například:

změna v aktivech: $\text{majetek} + \Delta \text{majetku} - \Delta \text{majetku} = \text{vlastní jmění} + \text{dluhy}$

změna v pasivech: $\text{majetek} = \text{vlastní jmění} + \text{dluhy} + \Delta \text{dluhu} - \Delta \text{dluhu}$

oboustranný přírůstek: $majetek + \Delta majetku = vlastní jmění + dluhy + \Delta dluhu$

oboustranný úbytek: $majetek - \Delta majetku = vlastní jmění + dluhy - \Delta dluhu$

Tento princip odvozený z bilančního principu se nazývá **princip duality** nebo též princip podvojnosti (odtud název „podvojný účetnictví“). Proto hospodářské operace mohou ovlivnit rozvahu pouze některým z těchto způsobů:

- 1. Změna pouze v aktivech:** jedna položka aktiv se přemění v jinou položku aktiv (např. převod peněz z pokladny na běžný účet a naopak).
- 2. Změna pouze v pasivech:** jedna položka pasiv se zvýší a o tutéž částku se sníží jiná položka (např. splacení dluhu dodavateli přímo z úvěru, přiděl ze zisku běžného roku do rezervního fondu).
- 3. Přírůstek aktiv i pasiv:** určitá položka aktiv se zvýší, což současně vyvolá zvýšení odpovídající položky pasiv (např. nákup zboží na fakturu (obchodní úvěr)).
- 4. Úbytek aktiv i pasiv:** snížení dané položky aktiv způsobí současně snížení související položky pasiv (např. úhrada dluhu dodavateli z běžného účtu, úhrada bankovního účtu z běžného účtu).

Formálně je zvykem výše uvedené změny zaúčtovat tak, aby byla naplněna tzv. souvztažnost neboli **účetovací předpis**, který spočívá v tom, že nejprve se uvede účet Má dáti a pak následuje účet Dal. Zvýšení, resp. snížení účtu nehraje při tomto pořadí žádnou roli.

Příklad 1B

Účetní jednotku lze charakterizovat rozvahou a výkazem zisku a ztráty k 31. 12. 201X z příkladu 1A. V dalším účetním období došlo k těmto účetním případům:

1. nákup zboží na fakturu	1. 2. 201X + 1	400
2A. vystavena faktura za prodej zboží	3. 4. 201X + 1	600
2B. úbytek zboží v pořizovací ceně	3. 4. 201X + 1	400
3. úhrada faktury dodavateli z účtu	12. 5. 201X + 1	400
4. z bankovního účtu zaplacen nájemné	10. 10. 201X + 1	100
5. nájemné na další účetní období z účtu	10. 10. 201X + 1	100
6. úhrada faktury odběratelem	11. 11. 201X + 1	600
7. zúčtování mezd se zaměstnanci z účtu	31. 12. 201X + 1	200

Sestavte rozvahu a výkaz zisku a ztráty ke konci účetního období, tj. k 31. 12. 201X + 1.

MD	Bankovní účet (23x)	Dal
PS	110	
	3.	400
	4.	100
	5.	100
6.	600	
	KS	110

MD	Zaměstnanci (33x)	Dal
	PS	0
	7.	200
KS	200	

MD	Odběratelé (31x)	Dal
PS	300	
2A.	600	
	6.	600
	KS	300

MD	Dodavatelé (32x)	Dal
	PS	1260
	1.	400
3.	400	
KS	1260	

MD	Zboží (13x)	Dal
PS	100	
1.	400	
	2B.	400
	KS	100

MD	Jiná aktiva (38x)	Dal
PS.	20	
5.	100	
	KS	120

MD	Náklady (51x)	Dal
2B.	400	
4.	100	
7.	200	
	ztráta	100

MD	Výnosy (60x)	Dal
	2A.	600

Komentář k účetním zápisům:

1. zvyšují se zásoby (aktiva), zvyšují se krátkodobé závazky (pasiva)
2. zásoby se snižují (aktiva), pohledávky rostou (aktiva), vznikají výnosy a jim souměřitelné náklady
3. krátkodobý finanční majetek klesá (aktiva), klesají závazky (pasiva)
4. krátkodobý finanční majetek klesá (aktiva), zvyšují se náklady (klesají pasiva)
5. krátkodobý finanční majetek klesá (aktiva), rostou náklady příštích období (aktiva)
6. krátkodobý finanční majetek roste (aktiva), klesají pohledávky (aktiva)
7. náklady rostou (klesají pasiva), krátkodobé závazky rostou (pasiva)

Účetní zápisy lze souhrnně vyjádřit tabulkou, která je podkladem pro zaúčtování účetních případů do rozvahy a výkazu zisku a ztráty prostřednictvím hlavní knihy.

	datum	účetní případ	částka	Má Dáti	Dal	Položka
1	1. 2.	nákup zboží na fakturu	400	13x	32x	
2A	3. 4.	vystavena faktura za prodej zboží	600	31x	60x	
2B	3. 4.	úbytek zboží v pořizovací ceně	400	50x	13x	
3	12. 5.	úhrada faktury dodavateli z účtu	400	32x	23x	5138
4	10. 10.	z bankovního účtu zaplacen nájemné	100	51x	23x	5164
5	10. 10.	nájemné na další účetní období z účtu	100	38x	23x	5164
6	11. 11.	úhrada faktury odběratelem	600	23x	31x	211x
7	31. 12.	zúčtování mezd se zaměstnanci z účtu	200	52x	33x	

Položka blíže specifikuje druh výdaje (příjmu) z bankovního účtu (viz „Rozpočtová skladba“)

211x příjmy z vlastní činnosti (např. 2112 – příjmy z prodeje zboží)

5138 nákup zboží (za účelem dalšího prodeje)

5165 nájemné

Z účtovací tabulky jsou patrné zejména zúčtovací vztahy. Dluh vzniklý dodavateli na 1. řádku dne 1. 2. ve výši 400 je uhrazen na 3. řádku dne 12. 5. Pohledávka na řádce 2A dne 3. 4. ve výši 600 je uhrazena na 6. řádce dne 11. 11. Dluh vůči zaměstnancům na 7. řádce nebyl dosud uhrazen. Tato tabulka je tzv. **účetním deníkem**, ze kterého jsou účetní zápisy přebírány do hlavní knihy na jednotlivé účty (které jsou označeny číslem účtové skupiny). Seznam účtů, (resp. účetních skupin) byl uveden na začátku této kapitoly pod názvem „Směrná účtová osnova“. Účetní deník je základním informačním zdrojem pro účetnictví. Jednotlivé účetní zápisy, provedené na základě účetních dokladů, jsou v něm vedeny za celé účetní období

chronologicky, tj. postupně v čase. Zatímco informace v rozvaze, resp. v hlavní knize, přísluší jedinému časovému okamžiku. Jejich zdrojem jsou účetní zápisy v účetním deníku. Proto jakákoli **nesrovnalost v rozvaze** musí být **hledána** nejprve v **hlavní knize** (resp. předvaze, knize analytických účtů) a posléze v **účetním deníku**.

Zaúčtováním účetních případů uvedených v deníku dojdeme k následující podobě rozvahy a účtu zisku a ztráty:

Označení	AKTIVA	stav k 31. 12. 201X
A	Stálá aktiva	5 658
A.I.	Dlouhodobý nehmotný majetek	0
A.II.	Dlouhodobý hmotný majetek	5 500
A.III.	Dlouhodobý finanční majetek	158
A.IV.	Dlouhodobé pohledávky	0
B.	Oběžná aktiva	630
B.I.	Zásoby	100
B.II.	Krátkodobé pohledávky	420
B.III.	Příjmové účty rozpočtového hospodaření	0
B.IV.	Krátkodobý finanční majetek	110
	PASIVA	
C.	Vlastní kapitál	2 728
C.I.	Jmění účetní jednotky a upravující položky	1 500
C.II.	Fondy účetní jednotky	0
C.III.	Výsledek hospodaření	1 228
D.	Cizí zdroje	3 560
D.I.	Výdajové účty rozpočtového hospodaření	0
D.II.	Rezervy	100
D.III.	Dlouhodobé závazky	2 000
D.IV.	Krátkodobé závazky	1 460

Označení	NÁKLADY	Celkem
A.I.	Náklady z činnosti	700
A.II.	Finanční náklady	0
A.III.	Náklady na nezpochybnitelné nároky	0
A.IV.	Náklady ze sdílených daní	0
	VÝNOSY	
B.I.	Výnosy z činnosti	600
B.II.	Finanční výnosy	0
B.III.	Výnosy z daní a poplatků	0
B.IV.	Výnosy z nezpochybnitelných nároků ...	0
B.V.	Výnosy ze sdílených daní	0
B.VI.	Výsledek hospodaření	-100

Komentář k výpočtům:

Aktiva B.II.	Krátkodobé pohledávky	$300 + 120 = 420$
Pasiva C.III.	Výsledek hospodaření	$1\,228 - 100 = 1\,228$
Pasiva D.IV.	Krátkodobé závazky	$1\,260 + 200 = 1\,460$
Aktiva A.I.	Náklady z činnosti	$400 + 200 + 100 = 700$

2.3 Relační princip

Klasický bilanční princip, ačkoli je nenahraditelný z hlediska výuky účetnictví, je odrazem **elementárního účtování**, tj. do pozice příliš praktické, která je vzdálena základům exaktních věd (přirodních a technických věd). Respektuje jediný cíl, kterým je sestavení rozvahy. Soustředí se na konečnou rovnost dvou účetních tříd, majetku a jeho zdrojů krytí. Nevidí více než jeden účetní případ a tak nedokáže vytvořit základ pro vytváření účetních okruhů, jako komplexních identit v účetnictví.

Základem našich dalších úvah je množina účtů, schematicky vyjádřená následovně:

Množina = { aktiva, závazky, vlastní kapitál, náklady, výnosy } = množina účtů (vzorů)

2.3.1 Relace

S použitím prvků množiny účtů můžeme vyjádřit první účetní zápis z předchozího příkladu 1B, tj. (13x, 32x) slovy (zboží, dodavatelé), který představuje **uspořádanou dvojici účtů**. Obecně lze tuto dvojici **souvztažných účtů** lze vyjádřit písmeny (a, b).

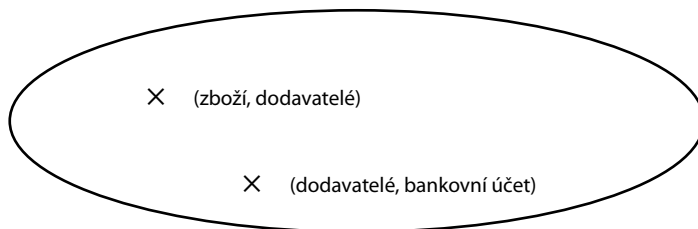
	datum	účetní případ	hodnota	relace (a, b)	
1	1. 2.	nákup zboží na fakturu	400	13x	32x
		...			
3	12. 5.	úhrada faktury dodavateli z účtu	400	32x	23x

Relace účtování z příkladu 1B.

Účetní případ 1 představuje předpis nákupu zboží a případ 3 jeho úhradu. Oba účetní případy představují dva **prvky relace** $R = \{ (13x, 32x), (32x, 23x) \}$ nazvané **nákup zboží**. slovy $R = \{ (\text{zboží}, \text{dodavatelé}), (\text{dodavatelé}, \text{peníze}) \}$.

Obecně $R = \{ (a, b), (c, d), \dots \}$

Tato relace může být také znázorněna diagramem na obr. 7.

Obr. 7 Relace je množinou účetních případů účetního jevu „nákupu zboží“.

Poznámka: Rozlišujeme mezi označováním množiny { zboží, dodavatelé } a uspořádanou dvojicí (zboží, dodavatelé) pro kterou platí, že (zboží, dodavatelé) $\neq$ (dodavatelé, zboží). Pro množinu { zboží, dodavatelé } platí { zboží, dodavatelé } = { dodavatelé, zboží }

Jinou relací je relace $S = \{ (31x, 60x), (23x, 31x), (50x, 13x) \}$ prodej zboží.

Slovy $S = \{ (\text{pohledávka}, \text{výnos}), (\text{bankovní účet}, \text{pohledávka}), (\text{náklad}, \text{zboží}) \}$.

Shrneme-li dosavadní poznatky, pak:

1. Je dána množina účtů.
2. Je dáno pravidlo, jak k jednomu účtu množiny účtů přiřadit jiný účet téže množiny.

3. Párováním účtů dostáváme uspořádanou dvojici, kde první účet tvoří první složku dvojice, druhý účet tvoří druhou složku dvojice.
4. Dvojice tvoří novou množinu relací, množinu uspořádaných dvojic.
5. Uspořádání složek ve dvojicích je rozhodující.

Definice: **Relace je množinou uspořádaných dvojic.**

Např. nákup zboží z účtu je množinou uspořádaných dvojic účtů zboží, dodavatelé a účtu dodavatelé, peníze.

Relace budeme označovat písmeny R , S , T apod. podle potřeby. Prvky této množiny jsou uspořádané dvojice $(a, b) \in R$. Účetní případy představují uspořádanou dvojici – prvek relace.

Uspořádání dvojice účtů v relaci není náhodné – je dáno směrem pohybu majetku. Tento pohyb lze vyjádřit peněžním či účetním tokem, který lze vysledovat z následujícího příkladu 2A (viz obr. 8). Toky představují přírůstek na straně MD účtu a úbytky na straně Dal účtu.

Příklad 1C

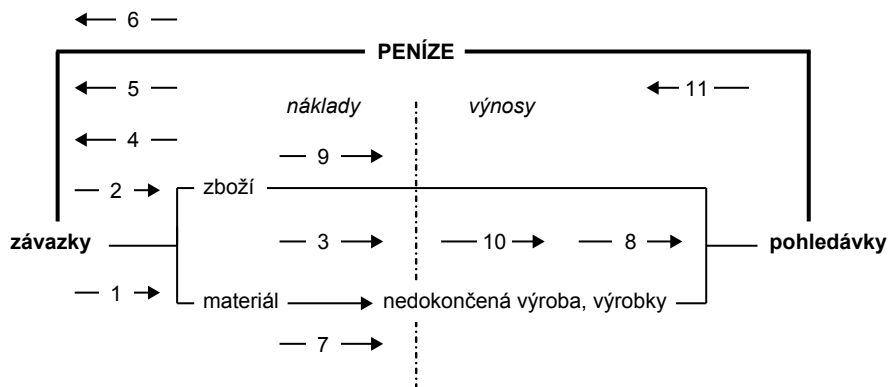
Účtování relací nákupu a prodeje zboží, nákupu materiálu a ostatních relací s vyznačením elementárních peněžních a účetních relací (účetních případů).

č.	Text	hodnota	relace (a, b)	
1	Nákup materiálu	100	112	321
2	Nákup zboží	200	132	321
3	Mzdové náklady	100	521	331
4	Úhrada (částečná) závazku za materiál	50	321	231
5	Úhrada (částečná) závazku za zboží	150	321	231
6	Vyplacené mzdy	80	331	231
7	Spotřeba materiálu	50	501	112
8	Prodej zboží na fakturu	120	311	604
9	Nákupní cena prodaného zboží	100	504	132
10	Zvýšení nedokončené výroby	150	121	611
11	Úhrada (částečná) pohledávky za prodej zboží	60	231	311

Poznámka: Ocenění nedokončené výroby je ve vlastních nákladech, tj. $100 + 50$.

Vysvětlivky:

- 112 Materiál na skladě (materiál)
- 121 Nedokončená výroba (nedokončená výroba, výrobky)
- 132 Zboží na skladě (zboží)
- 231 Bankovní účty (peníze)
- 311 Odběratelé (pohledávky)
- 321 Dodavatelé (závazky)
- 331 Zaměstnanci (závazky)
- 501 Spotřeba materiálu (náklady)
- 504 Prodané zboží (náklady)
- 521 Mzdové náklady (náklady)
- 604 Tržby za zboží (výnosy)
- 611 Změna stavu nedokončené výroby (výnosy)

Obr. 8 Finanční a účetní toky v provozní činnosti

Poznámka: Čísla šipek představují jednotlivé účetní případy v tabulce.

Peněžní toky jsou toky 4, 5, 6, 11, ostatní jsou účetní.

Šipky udávají směr toků, směr pohybu majetku tj. uspořádání účtů v relacích.

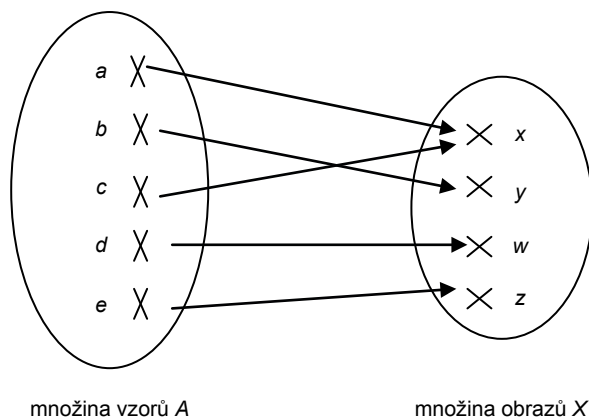
Účetní případy 1 až 6 představují komplexnější relaci R nákupu materiálu, zboží a práce, která je sjednocením relací nákup materiálu S , nákup zboží T a nákup služeb U a současně je podmnožinou relace provozní činnosti P .

$$R = S \in T \in U = \{(112,321), (321,231)\} \in \{(132,321), (321,231)\} \in \{(521,331), (331,231)\}$$

$$R \in P$$

2.3.2 Funkce

Pokud požadujeme vyčíslit dopad relace, pak pracujeme se dvěma množinami např. A a X a pravidlem, jak přiřadit k prvku množiny A určitý prvek množiny X . Množinou A mohou být jak účetní relace, tak i účty. Množinou X jsou reálná čísla. Prvek množiny A se nazývá vzor a k němu přiřazený prvek množiny X je jeho obraz. **Obrazem účtu je jeho hodnota.**

množina vzorů A

množina obrazů X

Obr. 9 Zobrazení množiny účtů A do množiny reálných čísel X

Z obrázku 9 je patrné, že nemusí platit, že ke každému vzoru přísluší pouze jeden obraz. Dva účty mohou mít i shodnou hodnotu. Nicméně z každého vzoru vychází pouze jedna šipka. To znamená, že ve dvojicích, ze kterých se zobrazení skládá, se **vyskytuje každý prvek na místě první složky dvojice pouze jednou**. Jde např. o relaci (zobrazení)

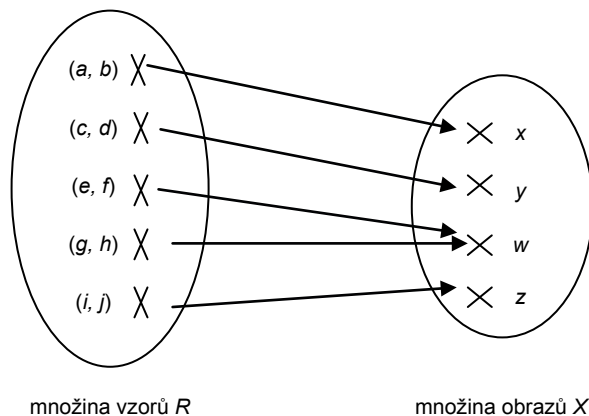
$$V = \{ (a, x), (b, y), (c, x), (d, w), (e, z) \}$$

např. $V = \{ (\text{majetek}, 1000), (\text{pohledávky}, 200), (\text{jmění}, 1000), (\text{závazky}, 300), (\text{peníze}, 100) \}$

Relace, která splňuje tuto podmínku, se nazývá funkce. V současném pojmosloví se hovoří i o zobrazení.

Definice: Funkce je relace, ve které každý prvek množiny vzorů se vyskytuje pouze v jedné dvojici.

To znamená, že ke každému vzoru, je přiřazen právě jeden obraz. **Ke každému účtu je přiřazena právě jedna číselná hodnota**. V diagramu na obr. 9 vychází z každého vzoru (účtu) právě jedna šipka. Funkcí může být i zobrazení nad relací (viz obr. 10).

Obr. 10 Zobrazení množiny relací R do množiny reálných čísel X

Funkce je množina, kterou budeme označovat písmenem F, G, H . Aplikujeme-li funkci na účetní případ, pak přiřazujeme účtům jejich číselné hodnoty. Vytváříme **funkci nad relací** (viz obr. 10), kterou lze vyčíslit následovně:

$$F(a, b) = f(a) - f(b) = 0 \quad (5)$$

Hodnotou funkce f je hodna obratu (přirůstku, úbytku) na účtu.

Implicitní **hodnotou funkce F** je její **nulová hodnota**.

Rovnost obrazů souvztažných účtů $f(a)$ a $f(b)$ **zachovává bilanční princip**.

Vyčíslení relací (5) není jediné. V poslední kapitole této knihy „Účtování pro řízení“ použijeme následující vyčíslení:

$$F(a, b) = f(a, b) - f(b, a) = 0 \quad (6)$$

Vyjdeme-li z účetních příkladů 1 a 3 příkladu 1B, tj. relace $R = \{ (13x, 32x), (32x, 23x) \}$, pak vyhodnocení relace R spočívá v **ohodnocení** jednotlivých účetních případů, tj.

$$F(13x, 32x) = f(13x) - f(32x) = 400 - 400 = 0$$

$$G(32x, 23x) = g(32x) - g(23x) = 400 - 400 = 0$$

Z výpočtu je patrné, že na účtu 13x (zboží) máme 400, na účtu 32x (závazky) máme 0 a na účtu 23x (peníze) máme -400, což představuje situaci, kdy jsme proměnili 400 peněz za zboží v hodnotě 400. Tento výsledek je **ustáleným stavem relace** koupě zboží, složené funkce $F \circ G$. Tuto skutečnost lze vyjádřit v následující tabulkou:

Relace	zboží (13x)	závazky (32x)	peníze (23x)
$F(\text{zboží, závazky}) = F(13x, 32x)$	400	-400	
$G(\text{závazky, peníze}) = G(32x, 23x)$		400	-400
Složená funkce $H = G \circ F$	400	0	-400

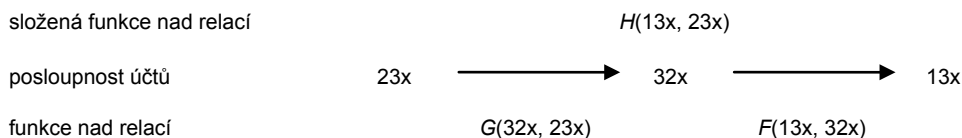
Složená funkce H je relace tvořena skládáním dvou funkcí F a G , a to tak, že nejprve vytváříme funkci G a potom funkci F . Operací skládání $\circ$ je v účetnictví součet, pak

$$H(a, c) = G(a, b) \circ F(b, c) \quad (7)$$

$$H(a, c) = G(a, b) + F(b, c) = G(a) - G(b) + F(b) - F(c) \quad (8)$$

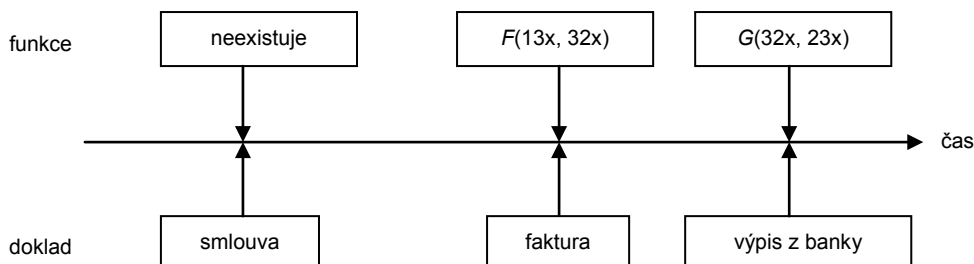
Například dle výše uvedené tabulky účtování:

$$\begin{aligned} H(13x, 23x) &= G(32x, 23x) + F(13x, 32x) = \\ &= G(32x) - G(23x) + F(13x) - F(32x) = \\ &= 400 - 400 + 400 - 400 = 0 \end{aligned}$$

Obr. 11 Složená funkce H „pořízení zboží z účtu“

Jaký význam má složená funkce v účetnictví? Účetní operace se vyskytují v různých časech. Z obrázku 12 je patrné, že první účetní událostí je vznik smlouvy, o které se na rozvahových účtech neúčtuje. Takový účetní případ může být prvkem relace „nákupu zboží“, nicméně nemá svou funkci. Poté přichází faktura s uvedenou částkou (ohodnocením účetního případu). Nakonec přijde výpis z banky, který potvrzuje úhradu dodání zboží. Tímto účetní jev – nákup zboží končí tak, že na účtu zboží přibude částka uvedená na faktuře, na účtu peněz v bance ubude shodná částka a hodnota na účtu závazky se nezmění. Toto je ustálený (požadovaný) stav relace. Ověření, zdali jsme již dosáhli požadovaného stavu relace „pořízení zboží“, docílíme vyčíslením složené funkce.

Obr. 12 Časová závislost účetních případů v relaci „pořízení zboží“

Vyčíslení stavu relace v jednotlivých okamžicích udává následující tabulka:

Doklad	funkce	zboží (13x)	závazky (32x)	peníze (23x)
smlouva		0	0	0
faktura	$F(13x, 32x)$	400	-400	0
výpis z banky	$G(32x, 23x)$	400	0	-400
složená funkce $H = G \circ F$	$H(13x, 23x)$	400	0	-400

Poznámka: účetní případ (13x, 23x) prakticky neúčtujeme, jde o „kontrolní relaci“, jejímž vyčíslením získáme požadované hodnoty na vybraných účtech relace 13x a 23x, zatímco u ostatních účtů (v našem případě účtu 32x) nemá dojít ke změně jejich hodnoty. Okamžik smlouvy není konečným ustáleným stavem relace, neboť na vybraných účtech 13x a 23x jsou nuly. Okamžik zúčtování faktury (předpisu úhrady) je nestálý stav relace, neboť pouze jeden z vybraných účtů, a to 13x, obsahuje požadovanou hodnotu, zatímco druhý účet 23x je nulový. Pouze okamžik úhrady (výpisu z banky) je rovnovážný stav (ustálený stav relace), neboť na obou vybraných účtech jsou shodné opačné hodnoty. Prakticky se chováme tak, že očekáváme růst zboží o 400 a snížení peněz také o 400. Pokud tohoto požadovaného stavu relace nedocílíme, považujeme relaci za nedokončenou nebo chybně účtovanou. Jiný způsob vyhodnocení relace je popsán v následující kapitole „Relační algebra“.

Složená funkce je účetní fikcí, která slouží nejen ke kontrole účtování, ale také může doložit, zdali je relace ukončená či ne. Vykazuje hodnoty na vybraných účtech, které jsou-li naplněny, pak je **relace ukončena a je správně zúčtovaná**.

Pokud bychom koupili dlouhodobého majetku financovali z dotace, pak by vypadala relace „pořízení dlouhodobého majetku“ následovně:

$R = \{ (\text{pohledávka, dotace}), (\text{peníze, pohledávka}), (\text{majetek, závazek}), (\text{závazek, peníze}) \}$

Pokud bychom **označili** jak jednotlivé účetní případy (pohledávka, dotace),..., atd. identifikátory dokladů a i celou **relaci identifikátorem** relace například „pořízení dlouhodobého majetku“, pak lze na základě znalosti tohoto identifikátoru **vysledovat** z účetních dat uložených v hlavní knize **způsob financování majetku**. Tímto způsobem propojíme jednotlivé druhy majetku s odpovídajícími způsoby financování tohoto majetku. Z tohoto pohledu **zavedení relací a jejich identifikace** je podstatným krokem ve vývoji účetnictví.

Příklad 1D

Účetní zápisy z příkladu 1B v pojetí relací lze souhrnně vyjádřit tabulkou, která je podkladem pro zaúčtování účetních případů do rozvahy a výkazu zisku a ztráty prostřednictvím účtů vedených v hlavní knize.

Účetní deník			Hlavní kniha							
účetní případ	částka	relace	13x	31x	23x	38x	32x	33x	5xx	60x
počáteční stavy účtů			100	300	110	20	-1 260	0		
nákup zboží na fakturu	400	(13x, 32x)	400				-400			
faktura za prodej zboží	600	(31x, 60x)		600						-600
úbytek zboží v poř. ceně	400	(50x, 13x)	-400						400	
úhrada faktury dodavateli	400	(32x, 23x)			-400		400			
z účtu zaplacen nájemné	100	(51x, 23x)			-100				100	
nájemné na další období	100	(38x, 23x)			-100	100				
úhrada faktury odběrat.	600	(23x, 31x)		-600	600					

zúčtování mezd	200	(52x, 33x)						-200	200	
konečné stavy účtů			100	300	110	120	-1 260	-200	700	-600

Nyní naplníme některé položky rozvahy a výkazů zisku a ztráty konečným stavem účtů.

Označení	AKTIVA	stav k 31. 12. 201X
A	Dlouhodobý majetek	5 658
A.I.	Dlouhodobý nehmotný majetek	0
A.II.	Dlouhodobý hmotný majetek	5 500
A.III.	Dlouhodobý finanční majetek	158
A.IV.	Dlouhodobé pohledávky	0
B.	Krátkodobý majetek	630
B.I.	Zásoby	100
B.II.	Krátkodobé pohledávky	420
B.III.	Příjmové účty rozpočtového hospodaření	0
B.III.	Krátkodobý finanční majetek	110
Označení	PASIVA	
C.	Vlastní zdroje	-2 728
C.I.	Jmění účetní jednotky a upravující položky	-1 500
C.II.	Fondy účetní jednotky	0
C.III.	Výsledek hospodaření	-1 228
D.	Cizí zdroje	-3 560
D.I.	Výdajové účty rozpočtového hospodaření	0
D.II.	Rezervy	-100
D.III.	Dlouhodobé závazky celkem	-2 000
D.III.	Krátkodobé závazky celkem	-1 460

Poznámka: Aktiva nabývají kladných hodnot, pasiva záporných hodnot; náklady kladných, výnosy záporných hodnot, pak je ztráta kladným číslem.

Označení	NÁKLADY	Celkem
A.I.	Náklady z činnosti	700
A.II.	Finanční náklady	0
A.III.	Náklady na nezpochybnitelné nároky	0
A.IV.	Náklady ze sdílených daní	0
	VÝNOSY	
B.I.	Výnosy z činnosti	-600
B.II.	Finanční výnosy	0
B.III.	Výnosy z daní a poplatků	0
B.IV.	Výnosy z nezpochybnitelných nároků...	0
B.V.	Výnosy ze sdílených daní	0
B.VI.	Výsledek hospodaření	100

Komentář k výpočtům:

Aktiva. B.II.	Krátkodobé pohledávky	$300 + 120 = 420$
Pasiva. C.III.	Výsledek hospodaření	$700 - 600 = 100$
Pasiva. D.IV.	Krátkodobé závazky	$-1\,260 - 200 = -1\,460$

Inverzní relace R^{-1} se také skládá z upořádaných dvojic. Pořadí složek ve dvojicích je změněno vzhledem k dvojicím dané relace R . Poznámka: označení R^{-1} neznamená záporný exponent mocniny.

$$R = \{ (13x, 32x), (32x, 23x) \} \quad R^{-1} = \{ (32x, 13x), (23x, 32x) \}$$

$$\text{Obecně} \quad R = \{ (a, b), (c, d), \dots \} \quad R^{-1} = \{ (b, a), (d, c), \dots \}$$

Definice: **Inverzní relace k relaci R je relace označená R^{-1} , jež je tvořena všemi uspořádanými dvojicemi (b, a) , pro které platí, že dvojice (a, b) přísluší relaci R .**

Pomocí symbolů můžeme zapsat: $R^{-1} = \{ (b, a) : (a, b) \in R \}$

Tento zápis čteme: inverzní relace k relaci R je množina všech dvojic (b, a) pro které platí, že dvojice (a, b) přísluší množině R .

Inverze k inverzi vytvoříme tak, že opět obrátíme pořadí složek u všech dvojic. Tak dostáváme $(R^{-1})^{-1} = R$

Relace a její inverzní relace jsou navzájem inverzní. Tzn. že R^{-1} je inverze relace R a R je inverze relace R^{-1} .

S inverzními relacemi se v účetnictví setkáváme při opravách zaúčtování.

2.3.3 Relační algebra

Funkcí nad relací, dle vztahu (5), jsme zobrazili účetní případ (elementární relaci) do reálného čísla. K tomu, abychom zhodnotili množinu účetních případů (relaci) souhrnně, nelze použít reálné číslo, neboť i v případě, kdy relace není ukončena, je její hodnota nulová (dle bilančního principu). Abychom správně vyhodnotili stav relace, musíme přejít do oblasti komplexních čísel.

Příklad 1E

Účetní zápisy z příkladu 1B v pojetí relací jsme souhrnně vyjádřili tabulkou, ze které je patrné, jak vyhodnocení každého účetního případu vede k nulové hodnotě (součet hodnot v každém řádku hlavní knihy je roven nule, pak je i součet ohodnocení jednotlivých řádků je roven nule, přestože relace není ukončena). Nejprve vyjdeme z výsledku minulé úlohy.

Účetní deník			Hlavní kniha							
účetní případ	částka	relace	13x	31x	23x	38x	32x	33x	5xx	60x
počáteční stavy účtů			100	300	110	20	-1 260	0		
nákup zboží na fakturu	400	(13x, 32x)	400				-400			
faktura za prodej zboží	600	(31x, 60x)		600						-600
úbytek zboží v poř.ceně	400	(50x, 13x)	-400						400	
úhrada faktury dodavateli	400	(32x, 23x)			-400		400			
z účtu zaplacené nájemné	100	(51x, 23x)			-100				100	
nájemné na další období	100	(38x, 23x)			-100	100				
úhrada faktury odběrat.	600	(23x, 31x)		-600	600					
předpis zúčtování mezd	200	(52x, 33x)						-200	200	
konečné stavy účtů			100	300	110	120	-1 260	-200	700	-600

Budeme-li celou relaci hodnotit funkcí nad relací, pak nelze vyhodnotit skutečný stav relace. Použijeme-li však vyhodnocení komplexním číslem, dojdeme v případě ukončené relace opět k nule, v opačném případě k nenulové hodnotě.

Účetní deník			Komplexní číslo		Použité účty	
účetní případ	částka	relace	reálné	imaginární	reálná	imag.
počáteční stavy účtů						
nákup zboží na fakturu	400	(13x, 32x)	400	-400	13x	32x
faktura za prodej zboží	600	(31x, 60x)	-600	600	60x	31x
úbytek zboží v poř. ceně	400	(50x, 13x)	400-400		50x, 13x	
úhrada faktury dodavateli	400	(32x, 23x)	-400	-(-400)	23x	32x
z účtu zaplacenó nájemné	100	(51x, 23x)	100-100		51x, 23x	
nájemné na další období	100	(38x, 23x)	100-100		38x, 23x	
úhrada faktury odběra- telem	600	(23x, 31x)	600	-(600)	23x	31x
předpis zúčtování mezd	200	(52x, 33x)	200	-200	52x	33x
konečné stavy účtů			200	-200	k vyhodnocení	

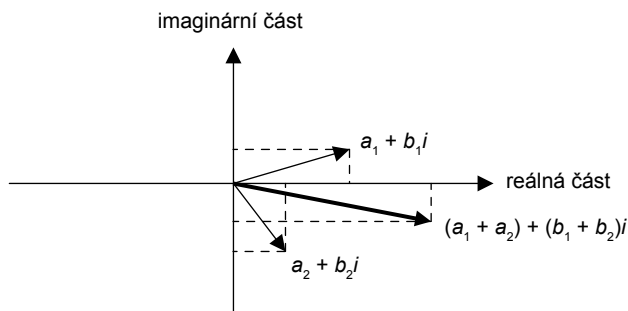
Poznámka: Každý prvek relace je vyhodnocen komplexním čísle, jehož reální část odpovídá účtu ve sloupci „Použité účty – reálná“ a imaginární část odpovídá sloupci „Použité účty – imag.“.

Celá relace je hodnocena číslem $R = 200 - 200i$, což nepředstavuje ukončenou relaci. Relace není ukončena, neboť k předpisu zúčtování mezd není provedena jeho úhrada. Výsledek říká, že bude spotřebováno 200 peněz nyní krytých závazkem ve výši 200. Úhrada by znamenala výdaj ve výši 200 a zánik závazku ve stejné výši, tj. číselně $X = -200 - (-200)i = -200 + 200i$. Po úhradě je celkové hodnocení relace následující $R + X = 200 - 200i - 200 + 200i = (200 - 200) + (-200 + 200)i = 0 + 0i$, tj. relace bude uzavřena.

Definice: Množina C všech uspořádaných dvojic $[a, b]$ reálných čísel s rovností a operacemi sčítání a násobení tvoří komutativní těleso s nulovým prvkem $[0, 0]$ a jednotkovým prvkem $[1, 0]$. Prvky tohoto tělesa se nazývají komplexní číslo. Komplexní číslo $[0, 1]$ se nazývá (ryze) imaginární jednotka a značí se i . Pro číslo i platí $i^2 = [-1, 0]$

Operace sčítání je definována následovně: $[a_1, b_1] + [a_2, b_2] = [a_1 + a_2, b_1 + b_2]$

Protože každému komplexnímu číslu z přísluší právě jedna uspořádaná dvojice $[a, b]$, lze je znázornit jako bod $[a, b]$ v kartézské souřadnicové soustavě (viz obr. 13).

Obr. 13 Znázornění součtu komplexních čísel v Gausově rovině

Nyní je důležité rozhodnout, jaké účetní kategorii přísluší reálná a imaginární část komplexního čísla. Vyjdeme-li z toho, co představuje reálné uspokojení potřeb, pak do reálné části patří náklady (spotřeba) a majetek (budoucí spotřeba). Zdánlivým, neboli imaginárním, uspokojením je příslib uspokojení potřeb v budoucnu, tj. pohledávka. Bližší zařazení ukazuje následující tabulka, kde znaménka ukazují **zvýšení** či **snížení reálné** či **imaginární části komplexního čísla** hodnotícího relaci jako celek.

Účetní kategorie		reálná	imaginární
Pohledávky	nárůst		+
	pokles		–
Závazky	nárůst		–
	pokles		+
Peníze	příjem	+	
	vydání	–	
Dlouhodobý majetek a zásoby	pořízení	+	
	úbytek	–	
Vlastní jmění	nárůst	–	
	snížení	+	
Náklady	nárůst	+	
	snížení	–	
Výnosy	nárůst	–	
	pokles	+	

Hodnotící komplexní číslo relace je jediným ukazatelem ukončení posloupnosti účetních případů v relaci obsažených. Pro uzavřenou relaci lze sestavit rovnost finančních zdrojů a jejich spotřeby. V souladu s příkladem výše uvedeným (Příklad 1C) lze formulovat uzavřenou relaci – **ustálený stav relace** následovně:

$$\begin{aligned}
 &P_{(13x)} + P_{(31x)} i + P_{(60x)} + P_{(31x)} i + P_{(50x)} + P_{(13x)} + P_{(23x)} + P_{(32x)} i + \\
 &P_{(51x)} + P_{(23x)} + P_{(38x)} + P_{(23x)} + P_{(23x)} + P_{(31x)} i + P_{(52x)} + P_{(33x)} i = \\
 &400 - 400 i - 600 + 600 i + 400 - 400 - 400 + 400 i + \\
 &100 - 100 + 100 - 100 + 600 - 600 i + 200 - 200 i = \\
 &0 + 0 i
 \end{aligned}$$

Poznámka: Poslední dva prvky v relaci $P_{(52x)} + P_{(33x)} i$ zajišťují ustálený stav relace.

Relace představuje okruh, který stejně jako obvod v elektronice, může být v přechodném či ustáleném stavu. Zcela ustálený stav relace nastane (pokud imaginární prvky relace budou nulové) pokud dojde k rovnosti pohledávek a závazků a veškerá spotřeba či pohyb materiálu budou uhrazeny.

Poznámka: další rozpracování teorie relací se může ubírat teorií elektrických obvodů. V této teorii se dopočítávají hodnoty jednotlivých prvků, vypočítávají hodnoty potřebných zdrojů apod. Zásadní v této teorii je problematika vzájemných vazeb jednotlivých relací (obvodů) a vliv zpětné vazby jedné relace na druhou.

2.3.4 Okruhy

Okruh v účetnictví představuje množinu účetních případů, tj. relaci, která splňuje určité vlastnosti. Těmito vlastnostmi je reflexivita, symetričnost a tranzitivita. Relace, která splňuje tyto vlastnosti, je ekvivalencí a každá **relace s vlastností ekvivalence je účetním okruhem**.

V účetní praxi se často stává, že přeúčtujeme shodnou položku na témže syntetickém účtu, ale s jinou analytikou. Například, budeme-li převádět peníze ze základního běžného účtu na příjmový účet, pak je účetní případ následující (*peníze, peníze*), obecně (a, a) nebo také $a R a$. Relace s touto vlastností se nazývá reflexivní.

Definice: Relace R v množině M se nazývá reflexivní, jestliže pro každý prvek a dané množiny platí, že dvojice (a, a) je prvkem relace, neboli $(a, a) \in R$.

Jinými slovy, relace je reflexivní v množině M , jestliže každý prvek je v relaci sám k sobě, tedy $a R a$.

Máme-li účetní případ určité relace např. (zboží, závazky), pak do této relace bezesporu patří i opačná relace (závazky, zboží). Obecně lze psát

jestliže $(a, b) \in R$, pak i $(b, a) \in R$

Relace s touto vlastností se nazývá symetrická.

Definice: Relace R v množině M se nazývá symetrická, jestliže pro každé dva prvky a, b dané množiny platí: je-li dvojice (a, b) prvkem relace R , pak také dvojice (b, a) je jejím prvkem.

Z předchozích příkladů jsme poznali, že účty týkající se předpisu úhrady tak i účty spojené s vlastní úhradou patří do téže relace, neboť součástí relace byl jak předpis platby tak i vlastní úhrada. Z obr. 11 je patrné: jsou-li účty 13x, 32x a 32x, 23x spojeny šipkami, pak také prvky 13x, 23x jsou spojeny šipkou, pak je relace vytvořená nad těmito účty transitivní. Patří-li účetní případ (13x, 32x) do relace a současně i (32x, 23x), pak patří do relace i účetní případ (13x, 23x). Zdali se tento účetní případ prakticky účtuje, není podstatné.

Definice: Relace R v množině M se nazývá tranzitivní, jestliže pro kterékoli tři prvky a, b, c dané množiny platí: jsou-li dvojice (a, b) a (b, c) prvky relace R , pak také dvojice (a, c) je jejím prvkem.

Stručně zapsáno pomocí symbolů: je-li $(a, b) \in R$ a $(b, c) \in R$, pak také $(a, c) \in R$.

Nebo jinak zapsáno: je-li $a R b$ a $b R c$, pak $a R c$.

což čteme: je-li a v relaci s b a b v relaci s c , pak je také a v relaci s c .

Tato vlastnost musí platit pro kterékoli tři prvky množiny M , má-li relace být transitivní.

Uvažujme všechny účty účtového rozvrhu a utvořme relaci „účet je používán ke stejné ekonomické činnosti“. Ekonomickými činnostmi rozumíme provozní, investiční a finanční činnost účetní jednotky. Naším úkolem je zjistit, zdali tato relace R je reflexivní, symetrická a transitivní.

Lehko připustíme, že relace je **reflexivní**, neboť každý účet je účtem.

a) Tedy platí $(a, a) \in R$.

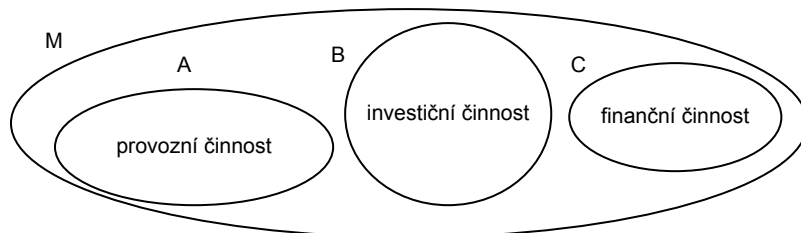
b) Relace je **symetrická**, neboť patří-li účet a i b do stejné ekonomické činnosti, pak i účet b i a patří do téže ekonomické činnosti.

Platí tedy: je-li $(a, b) \in R$, pak $(b, a) \in R$.

c) Relace je **transitivní**, neboť patří-li účet a i b do téže ekonomické činnosti a účet b i c také, pak účet a i c přísluší do téže ekonomické činnosti. Stručně lze říci, že všechny tři účty patří do stejné ekonomické činnosti.

Platí tedy: je-li $(a, b) \in R$ a $(b, c) \in R$ je také $(a, c) \in R$.

Tímto tříděním rozložíme všechny účty do tří skupin podle jejich účasti v té či oné ekonomické činnosti, viz obr. 14.

Obr. 14 Rozdělení účtů do ekonomických činností – rozdělení účtů do okruhů

Platí-li, že $A \in B \in C = M$ sjednocení všech podmnožin účtů je množinou všech účtů,
 $A \in B \in C = 0$ průnik všech podmnožin účtů je prázdnou množinou,
 pak jde o relaci, kterou nazýváme ekvivalence.

Definice: **Relace R v množině A se nazývá ekvivalence, jestliže je:**
a) reflexivní, b) symetrická, c) transitivní.

Důležitá vlastnost ekvivalence je, že pomocí ní můžeme **třídít** neboli **klasifikovat** prvky dané množiny podle jejich určitých vlastností – účty podle ekonomických činností a tak klasifikovat účetní jevy podle činností.

Poznámka: Třídění účtů do okruhu provozní, investiční a finanční činnosti je zajištěno analytikou jednotlivých účtů.

Nyní uvažujme jen účty aktivní. Otázkou je jak je seřadit v rozvaze. Tomuto cíli slouží další relace, kterou nazýváme **uspořádáním**.

V množině všech účtů aktiv $D = \{a, b, c, d, e, f, \dots\}$ mějme relaci S , „ b je **likvidnější** než a “, kde a a b jsou účty aktiv. Likvidnější znamená lepší převoditelnost aktiva na peníze. Písmena $x, y, \dots$ znamenají vyčíslení likvidity účtu.

- V žádném případě nemůže být aktivum, vyjádřené svým účtem, likvidnější než je samo. Proto pro všechna x množiny D neplatí, že $(x, x) \in R$. Relace tedy není reflexivní, ale ani u jednoho prvku dané množiny se nevyskytuje reflexivnost. V takovém případě říkáme, že relace je **antireflexivní**, což je případ, kdy relace není reflexivní.
- Je-li $x < y$, pak není $y < x$. Relace není symetrická. Ani u jedné dvojice účtů se nevyskytuje symetričnost. V takovém případě říkáme, že relace je **antisymetrická**.
- Relace R je transitivní, jak snadno nahlédneme
 Je-li $x < y$ a $y < z$, pak $x < z$.

Definice: **Relace R v množině D se nazývá uspořádáním, platí-li:**
a) R je antisymetrická, b) R je transitivní.

Jelikož „likvidita“ je uspořádáním, pak dovoluje uspořádat jednotlivá aktiva, prostřednictvím jejich účtů, do rozvahy tak, že nejméně likvidní aktiva jsou na začátku aktiv rozvahy a nejvíce likvidní aktiva jsou na konci aktiv rozvahy:

Označení	AKTIVA
A	Dlouhodobý majetek
A.I.	Dlouhodobý nehmotný majetek
A.II.	Dlouhodobý hmotný majetek
A.III.	Dlouhodobý finanční majetek
A.IV.	Dlouhodobé pohledávky

B.	Krátkodobý majetek
B.I.	Zásoby
B.II.	Krátkodobé pohledávky
B.III	Příjmové účty rozpočtového hospodaření
B.III.	Krátkodobý finanční majetek

3. Základy účetnictví

3.1 Účetní toky

Účetním tokem je účetní případ, který je svázán s fyzickou změnou aktiva a příslušný případ má nebo bude mít dopad na peněžní prostředky podniku. Pořízení dlouhodobého majetku fyzicky zvyšuje množství dlouhodobého majetku a současně bude nutné tento majetek uhradit buď okamžitě hotovostní platbou, nebo odložením platby do budoucna (obchodní úvěr). Pokud příslušný případ má okamžitý dopad na stav peněžních prostředků, nazveme ho peněžním tokem. **Peněžní tok** je podmnožinou účetních toků. Jedná se například o výplatu mezd nebo hotovostní nákup režijního materiálu.

Účetní toky vyjádřené účetními operacemi je možné rozdělit do třech skupin:

- a) Operace, které **ovlivňují peněžní prostředky** a současně rozvahové položky, tj. tyto operace se účtují – rozvaha – cash flow, jsou **výsledkově neúčinné**, např. přijatý či poskytnutý úvěr nebo půjčka, zaplacené pohledávky a závazky včetně výplaty dividend, hotovostní nákup materiálu na sklad. Jde o operace, které jsou čistým peněžním tokem, který zahajuje či ukončuje příslušnou hospodářskou transakci (poskytnutí úvěru → úhrada úvěru, uhrazení pohledávky). Tyto operace zvyšují či snižují stav peněžních prostředků a souvztažně upravují příslušnou rozvahovou položku.
- b) Operace, které mají bezprostřední **dopad do peněžních prostředků** a současně se jedná o **náklad a výnos**, například v hotovosti placené služby přijaté i poskytované, hotovostní nákupy materiálu okamžitě vyúčtovaného do spotřeby, prodej služeb v hotovosti. U těchto operací se jedná o čistý peněžní tok, u kterého pohyb v peněžních prostředcích je doprovázen změnou výsledku hospodaření.
- c) Operace, které jsou **výsledkově účinné** a souvztažně se účtují na příslušný rozvahový účet, tj. rozvaha – výkaz zisku a ztráty. Jde o účetní případy, které stojí uprostřed hospodářského procesu a představují přeměnu peněžních prostředků z jedné formy do druhé po linii: materiál → nedokončená výroba → hotové výrobky → pohledávky, např. přijatá faktura za nákup zboží a služeb, spotřeba materiálu, vyúčtování úbytku prodaného zboží na skladě, vydaná faktura za prodej zboží a služeb.

Účetní operace výše popsané lze zařadit do zúčtovacích vztahů, nákladů a výnosů, zásob či dlouhodobého majetku. Zúčtovací vztahy jsou účetními operacemi, které ovlivňují bezprostředně peněžní prostředky, ale jsou výsledkově neúčinné. Náklady a výnosy mohou mít dopad do peněžních prostředků, pokud jsou hrazeny bezprostředně. Naopak zásoby a dlouhodobý majetek jsou operace výsledkově účinné, které nemusí mít bezprostřední dopad do peněžních prostředků. V tomto výše uvedeném pořadí budeme dále probírat jednotlivé účetní kategorie (tj. finanční účty, zúčtovací vztahy, náklady a výnosy, zásoby, dlouhodobý majetek).

Příklady uvedené v této kapitole vznikly úpravou příkladů z knihy Kočí, P. a kol.: Nevýdělečné organizace 2007, str. 188–236.

3.2 Finanční účty

Finanční účty představují účty peněz v hotovosti, cenin, peněz na cestě, účty v bankách, a úvěry. Uvažujeme-li finanční účty v cizí měně, pak se musíme také zabývat kurzovými rozdíly.

3.2.1 Pokladna

Pod pojmem pokladna zahrnujeme:

- peníze v hotovosti,
- ceniny,
- peníze na cestě.

Všechny tyto složky majetku účetní jednotky se evidují ve jmenovité hodnotě, která je na nich vyznačena. V rozvaze sestavené ve zjednodušeném rozsahu se tyto složky vykazují v aktivech pod položkou „Krátkodobý finanční majetek“.

3.2.1.1 Peníze

Jako **hotové peníze** jsou evidovány bankovky a mince uložené v pokladně. Jako hotové peníze mohou být evidovány také šeky přijaté místo hotových peněz a poukázky k zúčtování (na odběr zboží a služeb). Je zakázáno nahrazovat stav peněz stvrzenkami nebo úpisy. O pohybu hotovosti se účtuje na základě řádných pokladních dokladů, kterými jsou **příjmový pokladní doklad** a **výdajový pokladní doklad**.

Příklad 2: Převod mezi pokladnou a bankovním účtem, příjmy a platby za tržby, zálohy.

	Účetní případ	Částka	MD	Dal
1a	Odvod hotovosti na bankov. účet (pokladní doklad)	100	262	261
1b	Přírůstek peněz na bankov. účtu (výpis z účtu)	100	231	262
2a	Výběr hotovosti z bankov. účtu (pokladní doklad)	200	231	262
2b	Úbytek peněz na bankov. účtu (výpis z účtu)	200	262	231
3a	Tržba v hotovosti za zboží či službu	300		60x
3b	Daň z přidané hodnoty	60		343
3c	Celkem	360	231	
4a	Platba za přijaté služby v hotovosti	400	51x	
4b	DPH za přijaté služby	80	343	
4c	Celkem	480		261
5a	Záloha poskytnutá dodavateli v hotovosti	100	05x, 314	261
5b	Záloha přijatá od dodavatele v hotovosti	100	261	324

Peněžní prostředky a ekvivalenty na začátku období	200 000
Účetní zisk nebo ztráta z běžné činnosti před zdaněním	-100
Změna stavu pohledávek	-176
Změna stavu krátkodobých závazků	57
Čistý peněžní tok z provozní činnosti	-219
Dopady změn dlouhodobých závazků	100
Čistý peněžní tok z finanční činnosti	100
Peněžní prostředky a ekvivalenty na konci období	199 881

Zisk = $300 - 400 = -100$

Změna stavu pohledávek = $76 + 100 = 176$

Změna stavu krátkodobých závazků = 57

Dopady změn dlouhodobých závazků = 100

Změna na peněžních účtech = $357 - 476 = -119$

3.2.1.2 Ceniny

Ceniny jsou platební prostředky, které při platebním styku zastupují hotové peníze. Patří k nim např. poštovní známky, kolky, stravenky, telefonní karty. Pokud se cenina jednorázově spotřebuje (např. kolek), účtuje se její spotřeba do nákladů účetní jednotky.

Příklad 3: Nákup a výdej cenin

	Účetní případy	Částka	MD	Dal
1	Nákup cenin na fakturu	200	263	321
2	Nákup cenin za hotově	100	263	261
3	Výdej cenin do spotřeby (vnitřní účetní doklad)	100	549	263

3.2.1.3 Peníze na cestě

Kategorie „Peníze na cestě“ vznikají v případě, že existuje časový nesoulad mezi:

- okamžikem uskutečnění operace týkající se vztahu mezi pokladnou a bankou nebo vztahu mezi jednotlivými bankovními účty a
- okamžikem, kdy účetní jednotka obdrží od banky řádný účetní doklad o uskutečnění této operace (tj. výpis z příslušného bankovního účtu).

Potřeba použití tohoto účtu vyplývá ze skutečnosti, že v okamžiku, kdy dojde ke skutečnému toku peněz, účetní jednotka zpravidla nemá k dispozici výpis z příslušného bankovního účtu, kterého se tento tok peněz týká. O pohybu peněz na bankovním účtu lze účtovat pouze na základě výpisu z tohoto účtu.

3.2.2 Účetní operace ve vztahu k bance

Mezi účetní jednotkou a bankou vznikají vztahy charakteru aktivního a pasivního. Aktivní vztah vzniká vkladem peněžních prostředků do banky na bankovní účet. Pasivní vztah je závazek, který vzniká účetní jednotce, pokud ji banka poskytne úvěr.

Vybrané účetní jednotky užívají v účtové skupině 23 a 24 následující účty:

- 231 – **Základní běžný účet územních** samosprávných celků obsahuje stav peněžních prostředků hlavní činnosti,
- 241 – **Běžný účet.** Tento účet obsahuje stav peněžních prostředků u příspěvkových organizací za hlavní i hospodářskou činnost a u územních samosprávných celků a organizačních složek státu za hospodářskou činnost,
- 245 – **Jiné běžné účty.** Tento účet obsahuje stav cizích prostředků,
- 236 – **Běžné účty fondů územních samosprávných celků,**
- 243 – **Běžný účet fondu kulturních a sociálních potřeb příspěvkových organizací a organizačních složek státu.**

3.2.2.1 Účty v bankách

Mezi vkladové účty patří běžné účty a termínové účty s výpovědní lhůtou do 1 roku.

Vkladové účty jsou v rozvaze ve zjednodušeném rozsahu vykazovány jako **krátkodobý finanční majetek**. Tento majetek může být vykazován i v pasivech, pokud se jedná o běžný (kontokorentní) účet. Vkladové termínové účty s výpovědní lhůtou delší než 1 rok jsou **dlouhodobým finančním majetkem** a proto jsou evidovány v účtové skupině „06 – Dlouhodobý finanční majetek“.

3.2.2.2 Úvěry

Pasiva zahrnují krátkodobé a dlouhodobé úvěrové vztahy účetní jednotky k bankám. **Krátkodobými** úvěry jsou úvěry, jejichž doba splatnosti je do jednoho roku. **Dlouhodobými** jsou ty úvěry, jejichž doba splatnosti je delší než 1 rok.

Poskytnutí úvěru může být uskutečněno bankou převodem příslušné částky na vkladový účet účetní jednotky nebo **přímou úhradou závazků** účetní jednotky z úvěrového účtu. **Úroky** z úvěrového účtu jsou částky placené účetní jednotkou.

3.2.2.3 Kurzové rozdíly

Zákon o účetnictví ukládá všem účetním jednotkám povinnost vést účetnictví v české měně. Zároveň však stanoví některé druhy majetku a závazků, které je účetní jednotka povinna **evidovat** současně i v **cizí měně**. Tato povinnost se týká zejména pohledávek a závazků, které jsou vyjádřeny v cizí měně.

Účetní organizace má možnost při převodu cizí měny na českou měnu použít:

- **denní kurz** devizového trhu vyhlášený Českou národní bankou ke dni uskutečnění daného účetního případu, nebo
- **pevný kurz**, pokud je ve vnitřním předpisu účetní jednotky jeho používání stanoveno.

Peněžní prostředky v cizí měně se evidují v příslušné cizí měně a v okamžiku uskutečnění účetního případu se přepočítávají na českou měnu. I když se v průběhu účetního období kurz vyjadřující vztah mezi českou a příslušnou cizí měnou neustále mění, o kurzových rozdílech se v průběhu účetního období neúčtuje. Zúčtování kurzových rozdílů dle kurzu devizového trhu se uskuteční až na konci účetního období. Pro zúčtování kurzových rozdílů na konci účetního období se použije kurz devizového trhu vyhlášený v kurzovním lístku České národní banky k rozvahovému dni.

Ostatní složky majetku a závazků vyjádřené v cizí měně se přepočítávají na českou měnu stejným způsobem rovněž v okamžiku uskutečnění účetního případu.

Kurzové rozdíly u pohledávek, závazků, úvěrů a finančních výpomocí jsou zjišťovány:

- v průběhu účetního období, v případě, že dojde k jejich úhradě,
- na konci rozvahového dne, popř. k jinému okamžiku, k němuž se sestavuje účetní závěrka.

Na začátku následujícího účetního období se tyto účetní zápisy kurzových rozdílů, které byly zúčtovány k rozvahovému dni, zruší.

Příklad 4: Dodávka služeb z jiného členského státu EU

	Účetní případ	EUR	kurz	Kč	MD	Dal
1	Faktura od dodavatele 4. 5. 2010	100	28,145	2 814,50	51x	321
2	Úhrada dod. faktury 18. 5. 2010	100	28,260	2 826,00	321	231
3	Kurzová ztráta (2 826,0 – 2 814,5)	–	–	11,50	563	321

Příklad 5: Dodávka služeb do členského státu EU

	Účetní případ	EUR	kurz	Kč	MD	Dal
1	Faktura odběrateli 4. 5. 2010	100	28,145	2 814,50	311	602
2	Částečná úhrada 18. 5. 2010	50	28,260	1 413,00	231	311

3	Kurzová ztráta ($50 \cdot 28,145$) – 1 413	–	–	5,75	563	311
4	Kurzová ztráta k 31. 12. 2010	–	28,205	8,75	405	311
5	Kurzová ztráta k 1. 1. 2010	–	–	-8,75	405	311

Na konci účetního období:

Výpočet kurzové ztráty	EUR	kurz	Kč
Neuhrazená pohl. ($2\,814,5 - 1\,413,0$)	–	–	1 401,50
Neuhrazená pohledávka 31. 12. 2008	50	28,205	1 410,25
Kurzová ztráta ($1\,510,25 - 1\,501,5$)	–	–	8,75

3.3 Zúčtovací vztahy

Zúčtovacími vztahy představují především pohledávky a závazky z obchodních závazkových vztahů, pohledávky a závazky z pracovněprávních vztahů, pohledávky a závazky vůči veřejným rozpočtům a ostatní pohledávky a závazky.

3.3.1 Pohledávky a závazky z obchodních závazkových vztahů

Pohledávky a závazky z obchodních závazkových vztahů zahrnují:

- vztahy mezi dodavateli a odběrateli za splněné a vyúčtované dodávky a služby,
- vztahy z titulu dlouhodobých a krátkodobých směnečných pohledávek a závazků,
- vztahy na základě dlouhodobých a krátkodobých poskytnutých a krátkodobých přijatých záloh na dodávky vyplývající z obchodních závazkových vztahů,
- ostatní obchodní závazkové vztahy vyplývající např. z reklamací dodávek.

Příklad 6: Obchodní transakce účetní jednotky prodávající zboží

	Účetní případy	Částka	MD	Dal
1	<i>Uzavření smlouvy – podmíněná pohledávka</i>	600 000	933	999
2	Faktura vydaná za prodané zboží	600 000	311	604
3	<i>Odúčtování podmíněné pohledávky</i>	600 000	999	933
4	Vyskladnění zboží	500 000	504	132
5	Úhrada faktury	600 000	231	311

Peněžní prostředky a ekvivalenty na začátku období	200 000
Účetní zisk nebo ztráta z běžné činnosti před zdaněním	100 000
+/- Změna stavu zásob	500 000
Čistý peněžní tok z provozní činnosti	600 000
Peněžní prostředky a ekvivalenty na konci období	800 000

$$\text{Zisk} = 600\,000 - 500\,000 = 100\,000$$

Příklad 7: Obchodní transakce účetní jednotky kupující zboží

	Účetní případy	Částka	MD	Dal
1	<i>Uzavření smlouvy – podmíněný závazek</i>	600 000	999	973
2	Faktura došla za nakoupené zboží	600 000	131	321
1	<i>Odúčtování podmíněného závazku</i>	600 000	973	999
3	Převzetí zboží na sklad	600 000	132	131
4	Úhrada faktury	600 000	321	231

Peněžní prostředky a ekvivalenty na začátku období	200 000
Účetní zisk nebo ztráta z běžné činnosti před zdaněním	0
+/- Změna stavu zásob	-600 000
Čistý peněžní tok z provozní činnosti	-600 000
Peněžní prostředky a ekvivalenty na konci období	-400 000

3.3.2 Pohledávky a závazky z pracovněprávních vztahů

Pohledávkami a závazky z pracovněprávních vztahů jsou zúčtovací vztahy účetní jednotky vůči zaměstnancům a institucím zdravotního pojištění a sociálního zabezpečení.

Tyto zúčtovací vztahy zahrnují:

- **pohledávky organizace vůči zaměstnancům**, které vznikly z titulu záloh poskytnutých na cestovné popř. záloh na nákup za hotové pro organizaci,
- **pohledávky organizace vůči jednotlivým zdravotním pojišťovnám** a vůči příslušné správě sociálního zabezpečení,
- **závazky organizace vůči zaměstnancům** z titulu jejich nároku na výplatu mezd a odměn vyplývajících z pracovního poměru,
- **závazky organizace vůči zaměstnancům**, které vznikají v souvislosti s pracovním poměrem, jako jsou např. nároky na cestovní náhrady apod.,
- **závazky organizace vůči jednotlivým zdravotním pojišťovnám** a vůči správě sociálního zabezpečení.

Příklad 8

K 1. lednu 2010 měla účetní jednotka zůstatek na účtu zaměstnanci ve výši 80 000 Kč. Tato částka představovala dlužné mzdy z prosince roku 2009. 12. ledna 2010 byly dlužné mzdy beze zbytku hotově hrazeny zaměstnancům.

31. ledna 2010 byly provedeny mzdové výpočty zaměstnancům za leden:

– hrubé mzdy zaměstnanců	125 000 Kč
– pojistné sociálního zabezpečení, srážka zaměstnancům	10 000 Kč
– pojistné sociálního zabezpečení, hrazené zaměstnavatelem	32 500 Kč
– pojistné zdravotního pojištění, srážka zaměstnancům	5 625 Kč
– pojistné zdravotního pojištění, hrazené zaměstnavatelem	11 250 Kč
– záloha na daň ze závislé činnosti	9 375 Kč
– dávky nemocenského pojištění	6 000 Kč
Čisté mzdy zaměstnanců (125 000 – 10 000 – 5 625 – 9 375 + 6 000)	106 000 Kč

	Účetní případy	Částka	MD	Dal
1	Výplata mezd za prosinec 2009	80 000	331	231
2	Hrubé mzdy za leden 2010	125 000	521	331
3a	Pojistné sociálního zabezpečení, srážka zaměstnancům	10 000	331	336
3b	Pojistné sociálního zabezpečení, hrazená zaměstnavatelem	32 500	524	336
4a	Pojistné zdravotního pojištění, srážka zaměstnancům	5 625	331	336
4b	Pojistné zdravotního pojištění, hrazená zaměstnavatelem	11 250	524	336
5	Záloha na daň z příjmů zaměstnanců	9 375	331	342
6	Dávky nemocenského pojištění	6 000	336	331

Peněžní prostředky a ekvivalenty na začátku období	200 000
Účetní zisk nebo ztráta z běžné činnosti před zdaněním	-168 750
Změna stavu pohledávek	-31 000
Změna stavu krátkodobých závazků	119 750
Čistý peněžní tok z provozní činnosti	-80 000
Peněžní prostředky a ekvivalenty na konci období	120 000

Účetní zisk = $0 - 125\,000 - 32\,500 - 11\,250 = -168\,750$

Krátkodobé závazky = $125\,000 + 32\,500 + 11\,250 + 10\,000 + 5\,625 + 9\,375 + 6\,000 - 80\,000 = 119\,750$

Pohledávky = $10\,000 + 5\,625 + 9\,375 + 6\,000 = 31\,000$

3.3.3 Pohledávky a závazky vůči veřejným rozpočtům

Na samostatných syntetických účtech skupiny 34-Zúčtování daní, dotací a ostatní zúčtování by měly být evidovány tyto zúčtovací vztahy:

- daň z příjmu účetní jednotky,
- ostatní přímé daně,
- daň z přidané hodnoty,
- pohledávky a závazky z titulu daní a poplatků,
- pohledávky a závazky ke státnímu rozpočtu či rozpočtu územně správních celků (dotace na provoz...).

Daň z příjmu účetní jednotky je daní za běžné období i za minulá období, a to za předpokladu, že účetní jednotka je současně plátcem i poplatníkem této daně. V rozvaze se tento zúčtovací vztah vykazuje podle výsledného charakteru tohoto zúčtovacího vztahu. Pokud konečný zůstatek představuje závazek, vykáže se v pasivech. Pokud však výsledný zúčtovací vztah je pohledávkou, neboť účetní jednotka platila v průběhu běžného účetního období zálohy na daň z příjmů a konečná daňová povinnost je nižší než úhrn zaplacených záloh, pak vykáže vzniklou pohledávku na straně aktiv.

Příklad 9: Účetní jednotka hradí čtvrtletní zálohy z částky 200 000 Kč

	Účetní případy	Částka	MD	Dal
1	Úhrada zálohy na daň z příjmu 15. 6. 2010	50 000	341	231
2	Úhrada zálohy na daň z příjmu 15. 9. 2010	50 000	341	231
3	Úhrada zálohy na daň z příjmu 15. 12. 2010	50 000	341	231
4	Úhrada zálohy na daň z příjmu 15. 3. 2011	50 000	341	231

Podle daňového přiznání za zdaňovací období 2010 vznikla organizaci skutečná daňová povinnost k dani z příjmů právnických osob 220 000 Kč.

	Účetní případy	Částka	MD	Dal
5	Daňová povinnost k dani z příjmů práv. osob 31. 12. 2010	220 000	591	341
6	Doplatek daňové povinnosti 31. 3. 2011	20 000	341	231

Podle daňového přiznání za zdaňovací období 2010 vznikla organizaci skutečná daňová povinnost k dani z příjmů právnických osob 180 000 Kč.

	Účetní případy	Částka	MD	Dal
5	Daňová povinnost k dani z příjmů práv. osob 31. 12. 2010	180 000	591	341
6	Vrácení přeplatku na daňové povinnosti 31. 4. 2011	20 000	231	341

Ostatní přímé daně se vyznačují tím, že účetní jednotka je sice plátcem této daně, neboť má ze zákona povinnost tuto daň vypočítat, vybrat a odvést, ale není jejím poplatníkem. Příkladem je např. daň ze závislé činnosti, a to zálohová i srážková, kterou zaměstnavatel vypočítá, srazí zaměstnanci z jeho odměny za vykonanou práci a následně ji odvede do státního rozpočtu. Poplatníkem daně z příjmu ze závislé činnosti jsou tedy jednotliví zaměstnanci.

Daň z přidané hodnoty je evidována na samostatném účtu zúčtovacích vztahů u plátce této daně. Za tohoto předpokladu má účetní jednotka povinnost přiznat daň na výstupu, čímž vzniká vůči státnímu rozpočtu závazek. Zároveň však má nárok na uplatnění daně z přidané hodnoty na vstupu, pokud přijme zdanitelná plnění od jiného plátce DPH. Daň na vstupu je pohledávkou vůči státnímu rozpočtu. Pokud převažuje uskutečněné zdanitelné plnění nad přijatým plněním, je výsledkem tohoto zúčtovacího vztahu daňová povinnost účetní jednotky, což je závazek. V případě, že je přijaté zdanitelné plnění vyšší než plnění uskutečněné, vzniká zúčtovací vztah, který se nazývá nadměrný odpočet a který představuje pohledávku účetní jednotky vůči státnímu rozpočtu.

Pohledávky a závazky z titulu ostatních daní a poplatků jsou:

- spotřební daň,
- silniční daň,
- daň z nemovitostí,
- daň dědická,
- daň darovací,
- daň z převodu nemovitostí,
- pohledávky a závazky vůči dalším institucím z titulu poplatků vyměřovaných podle zvláštních právních předpisů.

3.3.3.1 Transfery

Transfery jsou takové peněžní prostředky, které byly účetní jednotce poskytnuty nenávrtně, tzn. bez nároku na jejich vrácení poskytovateli, z veřejných rozpočtů, tj. ze státního rozpočtu, z rozpočtu krajů, měst a obcí, popř. z jiných veřejných rozpočtů včetně rozpočtů Evropské unie.

Pokud by prostředky nebyly poskytnuty nenávrtně, jedná se o půjčku, finanční výpomoc nebo úvěr. V případě, že by peněžní prostředky byly poskytnuty z jiného zdroje, než z veřejných rozpočtů, například z prostředků podnikatelského subjektu, jedná se o dar.